

Tretje periodično poročilo Republike Slovenije o uresničevanju Konvencije proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju

Vlada Republike Slovenije je poročilo obravnavala na svoji seji dne 29. marca 2007 in ga sprejela s sklepom št. 51104-6/2007/5.

KAZALO

Poglavje	Odstavki
I. UVOD	1-4
II. NOVE INFORMACIJE NA PODLAGI IZVAJANJA	
POSAMEZNIH ČLENOV KONVENCIJE PROTI MUČENJU	5-109
1. in 4. člen	5-7
2. člen	8-36
Splošno	8-20
Težave v praksi	21-34
Disciplinski postopki v policiji	35-36
3. in 6. do 8. člen	37-50
10. člen	51-62
Izobraževanje in usposabljanje osebja v policiji	51-59
Izobraževanje in usposabljanje zdravstvenega in drugega civilnega osebja	60-62
11. in 12. člen	63-115
Splošno	63-70
Pridrzanje v praksi in statistiki	71-76
Nadzor nad delom psihiatričnih bolnišnic	77-100
Dolgotrajno sprejemanje zakonodaje, ki ureja duševno zdravje	101-111
Varuhov nadzor nad disciplinskimi postopki zoper policiste	112-114
Aktualni primeri	115
13. člen	116-141
Pritožbe zoper ravnanje policije	116-127
Pritožbe zoper policijsko uporabo prisilnih sredstev v praksi in statistika	128-129
Pritožbe uporabnikov psihiatrije	130-134
Pritožbe uporabnikov psihiatrije v praksi	135-141

III. PRILOGA

- Poročilo Ministrstva za pravosodje glede izvrševanja kazenskih sankcij v kontekstu konvencije
- Hišni red Zavoda za prestajanje kazni zapora Dob pri Mirni
- Letno poročilo Varuha človekovih pravic za leto 2004 in 2005 je dosegljivo na spletni strani: <http://www.varuh-rs.si/index.php> pod rubriko letna poročila.

SEZNAM KRATIC

- Ur.l.* - Uradni list Republike Slovenije
- RS* - Republika Slovenija
- KZ* - Kazenski zakonik (Republike Slovenije)

Druge kratice so posebej utemeljene v besedilu poročila.

I. UVOD

1. Na podlagi določbe prvega odstavka 19. člena Konvencije proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju Republika Slovenija kot članica Konvencije proti mučenju posreduje svoje tretje poročilo o uresničevanju Konvencije proti mučenju. Slovenska vlada je Odboru proti mučenju posredovala uvodno poročilo leta 1999 (dopolnilo k uvodnemu poročilu maja leta 2000) in drugo periodično poročilo leta 2001. Slednjega je Odbor proti mučenju obravnaval 5. in 6. maja 2003.

2. S posebnim poudarkom na ugotovitvah in priporočilih, ki jih je Odbor proti mučenju posredoval slovenski vladi po obravnavi maja 2003, slovenska vlada v skladu z določili 19. člena Konvencije proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju (OZN, 1984 - v tem poročilu: Konvencija proti mučenju OZN) Odboru proti mučenju posreduje periodično poročilo o uresničevanju Konvencije proti mučenju OZN v Republiki Sloveniji. Pričujoče periodično poročilo zajema obdobje od konca obravnave prejšnjega periodičnega poročila, to je 6. maja 2003 do 31. marca 2006, in je pripravljeno v skladu s smernicami, ki jih je glede oblike in vsebine poročila sprejela Komisija OZN proti mučenju (CAT/C/4/Rev.3 in HRI/GEN/2/Rev.3).

3. Pri oblikovanju poročila so sodelovali: Ministrstvo za zunanje zadeve, Ministrstvo za pravosodje, Ministrstvo za notranje zadeve, Ministrstvo za zdravje, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Urad za narodnosti in Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani – Katedra za kazensko pravo. Njihova poročila so povzeta v tem poročilu oziroma priključena v polnem besedilu k temu poročilu kot priloge. Prav tako je bilo gradivo obravnavano s strani članov Medresorske vladne delovne komisije za človekove pravice, katere člani so predstavniki naslednjih institucij: Ministrstvo za zunanje zadeve, Ministrstvo za notranje zadeve, Ministrstvo za kulturo, Ministrstvo za šolstvo in šport, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Ministrstvo za zdravje, Ministrstvo za pravosodje, Ministrstvo za obrambo, Urad Vlade RS za narodnosti, Urad Vlade RS za enake možnosti, Urad varuha človekovih pravic, Inštitut za narodnostna vprašanja, Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani, Pravna fakulteta Univerze v Mariboru, Fakulteta za družbene vede v Ljubljani, Pravno informacijski center nevladnih organizacij.

4. Statistični podatki in podatki "o praksi" so povzeti iz uradnih pisnih poročil zgoraj omenjenih ministrstev oziroma njihovih posebnih služb, razpoložljivih letnih in posebnih vmesnih poročil oziroma izjav za javnost Urada varuha človekovih pravic Republike Slovenije in publikacij Statističnega urada Republike Slovenije. Kjer je mogoče in smiselno, so omenjeni viri v poročilu posebej navedeni. Slovenska pravnoteoretična besedila so povzeta zgolj tam, kjer služijo kot argument teoretične varovanosti standardov iz Konvencije proti mučenju OZN, predvsem glede vprašanj, do katerih se slovensko pravosodje in uprava še nista opredelila.

II. NOVE INFORMACIJE NA PODLAGI IZVAJANJA POSAMEZNIH ČLENOV KONVENCIJE PROTI MUČENJU IN DRUGIM KRUTIM, NEČLOVEŠKIM ALI PONIŽEVALNIM KAZNIM ALI RAVNANJU

1. in 4. člen

5. RS je sicer v obdobju, na katerega se nanaša poročilo, spreminjala svojo kazensko zakonodajo (novela Kazenskega zakonika, *Ur.l. RS, št.: 40/04¹*), med drugim v posebnem delu v poglavjih z naslovom, Kazniva dejanja zoper uradno dolžnost in javna pooblastila (XXVI. poglavje) in Kazniva dejanja zoper človečnost in mednarodno pravo (XXXV. poglavje), vendar med spremembami ni takih, ki bi bile posebej relevantne v okvirih 1. člena Konvencije proti mučenju OZN in zlasti tudi ne nove, posebne inkriminacije mučenja. Tako še naprej velja, da ne v osrednjem slovenskem materialnem kazenskopravnem zakonu – Kazenskem zakonu (med definicijami posameznih kaznivih dejanj²) - niti v kakšni morebitni inkriminacijski normi, ki bi ji lahko pripisali značaj stranske kazenske zakonodaje Slovenija še naprej nima posebne definicije mučenja (posebne specialne transformacije definicije iz Konvencije proti mučenju OZN) oziroma nima predpisane

¹ Glej uradno prečiščeno besedilo Kazenskega zakonika (*KZ UPB1*), kot je objavljeno v *Ur.l. RS, št.: 95/04*.

² Glej predstavitev zadevnega zakona v uvodnem slovenskem poročilu Odboru proti mučenju!

posebne kazni zanj. Formalno tudi niso sproženi nobeni zakonodajni postopki za tovrstne spremembe slovenskega pozitivnega prava.

6. Velja ocena, da je v okviru stekov kazenskopravne odgovornosti za kazniva dejanja zoper življenje in telo, uradno dolžnost in druga po slovenski zakonodaji kazenskopravno prepovedano praktično vsako ravnanje, ki ga v okvirih zahtev 4. člena Konvencije proti mučenju OZN lahko pokriva opis iz njenega 1. člena, in da inkriminacijske norme pri tem še lahko ostajajo znotraj okvirov načela zakonitosti v kazenskem pravu in tamkajšnjih posebej strogih zahtev po določnosti norm.

7. Razen v zastaranje kaznivih dejanj zoper spolno nedotakljivost mladoletnih oseb in nekaterih kaznivih dejanj zoper mladoletne osebe, ki so v okviru Konvencije proti mučenju OZN očitno zelo drugotnega pomena (kjer je z novelo KZ v splošnem delu dodana omejitev, da se zastaranje teh kaznivih dejanj ne more izteči pred potekom petih let od polnoletnosti oškodovanca³), v referenčnem obdobju slovenski zakonodajalec ni posegal ne v splošne zastaralne roke v slovenskem kazenskem pravu ne posebej v predpisano vrsto in višino kazni, s katerimi bi posredno podaljšal zastaralne roke posameznih kaznivih dejanj, ki so posebej relevantni v okviru Konvencije proti mučenju OZN. V okviru skrbi, ki jih je Odbor proti mučenju v zvezi z relativno kratkimi zastaralnimi roki v slovenskem kazenskem pravu izrazil v zadnjem mnenju o Sloveniji (točka C 5. b mnenja z dne 6. maja 2003), pa velja poudariti, da je problematika tesno povezana s sodnimi zaostanki v kazenskih zadevah, s katerimi se slovensko pravosodje otepa v zadnjih letih in glede katerih je bilo s strani Vrhovnega sodišča RS in Ministrstva za pravosodje RS razvitih več programov za njihovo skrajševanje (Herkules, Lukenda) in ki obetajo popolno odpravo teh zaostankov v roku nekaj naslednjih let.

2. člen

Splošno

8. V letu 2004 je Slovenska policija izdala knjižico, Obvestilo o pravicah osebe, ki ji je odvzeta prostost. Knjižica vsebuje obvestilo o pravicah ob odvzemu prostosti v 22 jezikih, upošteva najpomembnejše svetovne jezike in tiste, ki jih največkrat govorijo ali razumejo osebe, s katerimi se policija srečuje na območju Slovenije (zlasti ob nezakonitem prehajanju državne meje). Knjižica je bila med policisti izvrstno sprejeta kot dobrodošel pripomoček pri praktičnem vsakodnevnem delu in je očitno koristna. Res pa Varuh človekovih pravic RS v svojem rednem letnem poročilu za leto 2004 vsebino te knjižice v določeni meri tudi kritizira.⁴ Po njegovem knjižica vsebuje nepravilen pouk o vsebini pravice pridržane osebe. Tako angleško besedilo obvestila ne vsebuje pravice osebe, ki ji je odvzeta prostost, da o tem obvesti svoje bližnje, čeprav gre za eno temeljnih pravic, ki je poznana v vseh demokratičnih pravnih ureditvah, knjižica pa v vseh jezikih vsebuje tudi nedopustno omejitev pravice osebe, ki ji je odvzeta prostost, in sicer z obvestilom, da "zaupnega pogovora med zagovornikom in osebo policist na njuno zahtevo ne sme poslušati". Varuh človekovih pravic RS v citiranem poročilu opozarja, da zaupnosti pogovora med zagovornikom in osebo, ki ji je odvzeta prostost, ni mogoče pogojevati s tozadevno njuno zahtevo. Pogovor med njima mora vedno biti tudi brez zahteve zunaj slušnega polja policije, sicer je namen pravne pomoči zagovornika že v temelju izjalovljen.

9. Po mnenju policije je obvestilo o pravici do pravne pomoči, ki ga kritizira Varuh človekovih pravic, ustrezno. Policija pojasnjuje, da zaupnik in oseba, ki ji je odvzeta prostost, nimata stika samo v prostorih za pridržanje, ampak tudi pri hišni preiskavi in drugih procesnih opravilih v predkazenskem postopku. V teh primerih je logično, da zaupni stik posebej zahtevata, saj med dejanji ves čas med seboj komunicirata v navzočnosti policistov. V 47. členu novega Pravilnika o policijskih pooblastilih (Ur. l. RS, št. 40/2006, veljati je začel 15.5.2006) je izrecno določeno, da policist zaupnega pogovora med zagovornikom in osebo ne sme poslušati, lahko pa ju vizualno nadzira.

10. Policija v zvezi z obvestilom v angleškem jeziku o pravici do obvestitve bližnjih opozarja, da je na 11. strani brošure jasno zapisano: »...and that they may demand their closest relatives be informed of their arrest«. Res pa je v sedmem odstavku na isti strani, kjer je navedeno, da ima

³ Novi, tretji odstavek 111. člena KZ.

⁴ Str. 73–74 poročila.

oseba to pravico ves čas, pomotoma izpuščeno obveščanje bližnjih, kar bo policija upoštevala pri morebitnem ponatisu, besedilo na svoji spletni strani pa bo čim prej dopolnila.

11. V zvezi z ugotovitvami in priporočili Odbora proti mučenju, ki so bila maja 2003 posredovana Vladi RS glede onemogočanja osebam, ki jim je odvzeta prostost, da si povsem svobodno izberejo zdravnika, v Slovenski policiji pojasnjujejo, da so predlagali dopolnitev v delu, ki se nanaša na svobodno izbiro zdravnika. Tako je v Zakonu o spremembah in dopolnitvah zakona o policiji, ki je začel veljati 10. novembra 2005, dodan člen z naslednjo vsebino: "Če pridržana oseba potrebuje nujno medicinsko pomoč, se ji ta zagotovi v skladu s predpisi, ki urejajo nujno medicinsko pomoč. Pridržana oseba ima pravico, da jo na njene stroške pregleda zdravnik, ki ga sama izbere. Zdravniški pregled se opravi brez navzočnosti policistov, razen če zdravnik ne zahteva drugače."

12. Poleg tega je bilo navedeno upoštevano pri pripravi sprememb in dopolnitev Pravilnika o policijskih pooblastilih, ki v 55. in 75. členu podrobneje določata način uresničevanja navedenih pravic oseb: "Bolna ali poškodovana oseba, za katero je očitno, da potrebuje zdravniško pomoč, ali oseba, ki kaže znake hujše zastrupitve z alkoholom ali drugo snovjo, se ne sme pridržati v prostorih za pridržanje. Taki osebi mora policist takoj zagotoviti nujno medicinsko pomoč v skladu s predpisi, ki urejajo nujno medicinsko pomoč. Kadar pridržana oseba sama zahteva zdravniško pomoč, ji policist to omogoči v prostoru za pridržanje ali pa poskrbi za prevoz v najbližjo javno zdravstveno ustanovo. Policist mora ukreniti vse potrebno, da pridržani osebi med prevozom ali v zdravstveni ustanovi prepreči pobeg. O nadaljnjem pridržanju osebe policist odloči glede na zdravnikovo mnenje. Če pridržana oseba zahteva, da jo pregleda zdravnik, ki si ga sama izbere, je policist o tem dolžan obvestiti izbranega zdravnika, pridržano osebo pa opozoriti, da mora vse stroške sama poravnati. Policist, ki je pridržano osebo pripeljal v zdravstveni zavod, oziroma policist v policijski enoti, če je zdravniška pomoč zagotovljena v prostoru za pridržanje, ne sme biti navzoč pri zdravniškem pregledu niti poslušati pogovora med pridržanim in zdravnikom, razen če zdravnik ne zahteva drugače".

13. Če zaradi uporabe prisilnih sredstev nastanejo poškodbe, je potrebno poškodovanemu, takoj ko okoliščine dopuščajo, zagotoviti prvo pomoč ali zdravniško pomoč. Če poškodovani ostane na zdravljenju v zdravstveni ustanovi, policist o tem obvesti njegove najbližje.

14. Policisti so tudi že pred spremembami zakona in pravilnika spoštovali navedeno pravico pridržanega do svobodne izbire zdravnika. Tako je bil že 1. oktobra 2001 spremenjen obrazec Uradni zaznamek o prijemu - pridržanju, v katerem je navedeno, da je bila pridržana oseba seznanjena s pravico, da si lahko izbere osebnega zdravnika zaradi zdravstvenih storitev.

15. Glede uresničevanja pravice do svobodne izbire zdravnika so pojasnila posredovale tudi psihiatrične bolnišnice. Kot poročajo, imajo načelno možnost svobodne izbire zdravnika vsi bolniki, vendar z določenimi praktičnimi omejitvami glede na to, na katerem oddelku je želeni zdravnik zaposlen, in glede na njegovo obremenitev.

16. Glede ugotovitev in priporočil Odbora proti mučenju, ki so bila maja 2003 posredovana Vladi RS glede vodenja statističnih podatkih o etnični pripadnosti žrtev prekrškov policijskih pooblastil oziroma protipravnega ravnanja policistov, pa predstavniki Slovenske policije pojasnjujejo, da 4. poglavje Zakona o policiji, Zbiranje, varstvo in zavarovanje podatkov, natančno predvideva, katere podatke sme zbirati policija. Podatke o narodnosti pripadnosti (ne pa tudi o etnični pripadnosti – Romi) sme policija zbirati le za osumljence kaznivnega dejanja, ne pa tudi za storilce prekrškov, oseb, ki so podale pritožbo na postopek policistov, oseb, pri kateri so ugotavljali identiteto in drugo. Policija tako nima zakonske podlage za zbiranje, obdelovanje in shranjevanje podatkov o narodnosti ali etnični pripadnosti. Na podlagi zakona o policiji lahko evidence policije vsebujejo le naslednje osebne podatke:

- ime in priimek,
- rojstne podatke (dan, mesec, leto, kraj),
- EMŠO,
- spol,
- naslov stalnega in /ali začasnega prebivališča,
- državljanstvo.

17. Zakon o varstvu osebnih podatkov (Ul. RS, št. 86/04), s katerim se določajo pravice, obveznosti načela in ukrepi, s katerimi se preprečujejo neustavni, nezakoniti in neupravičeni posegi v zasebnost in dostojanstvo posameznika pri obdelavi osebnih podatkov, določa, da se lahko osebni podatki obdelujejo le, če obdelavo osebnih podatkov in podatke, ki se obdelujejo, določa zakon, ali pa če je za obdelavo določenih osebnih podatkov podana osebna privolitve posameznika. Namen obdelave osebnih podatkov mora biti določen v zakonu. V primeru obdelave na podlagi osebne privolitve posameznika pa mora biti posameznik predhodno pisno ali na drug ustrezen način seznanjen z namenom obdelave osebnih podatkov. Glede na navedeno ministrstva in druge pristojne službe ne vodijo posebnih evidenc na podlagi etnične pripadnosti.

18. Nekateri pripadniki romske skupnosti so državljani RS, drugi pa v RS živijo kot tujci, zato so v statističnih obdelavah lahko zajeti bodisi kot državljani RS bodisi kot tujci. Policija tako navaja, da nima natančnega pregleda nad postopki, ki jih policisti izvajajo proti Romom.

19. Z morebitno diskriminacijo na podlagi etnične pripadnosti bi policist izvršil kaznivo dejanje kršitve enakopravnosti po 141. členu KZ iz poglavja, ki v prvem odstavku določa: »kdor zaradi razlike v narodnosti, rasi, barvi, veroizpovedi, etnični pripadnosti, spolu, jeziku, političnem ali drugačnem prepričanju, spolni usmerjenosti, gmotnem stanju, rojstvu, izobrazbi, družbenem položaju ali kakšni drugi okoliščini prikrajša koga za katero izmed človekovih pravic ali temeljnih svoboščin, ki so priznane od mednarodne skupnosti ali določene z ustavo ali zakonom, ali mu takšno pravico ali svoboščino omeji, ali kdor na podlagi takšnega razlikovanja komu da posebno pravico ali ugodnost«.

20. V letih 2004 in 2005 je policija v treh primerih zbirala obvestila na podlagi podanih razlogov za sum, da je policist izvršil to kaznivo dejanje, vendar ni zbrala dovolj dokazov, ki bi sum storitve kaznivega dejanja utemeljevali, zato je na pristojna državna tožilstva podala poročila po desetem odstavku 148. člena Zakona o kazenskem postopku. Tako slovenska policija v referenčnem obdobju zoper delavce policije ni podala kazenske ovadbe zaradi storitve tega kaznivega dejanja.

Težave v praksi

21. Kot poroča Varuh človekovih pravic RS v svojem zadnjem dostopnem rednem letnem poročilu za leto 2004,⁵ je tudi v tem obdobju ta institucija posebno pozornost posvetila varovanju pravic oseb, ki jim je odvzeta prostost. V letu 2004 so predstavniki te institucije⁶ opravili obiske s podrobnejšim pregledom v Zavodu za prestajanje mladoletniškega zapora in kazni zapora Celje (ZPMZ KZ), v ZPKZ Koper ter v oddelkih Rogoza in Radovljica mariborskega oziroma ljubljanskega ZPKZ. Kot izhaja iz poročila, so ob obiskih opravili pogovore z več kot sto zaprtimi osebami. V tem času so od zaprtih oseb prejeli 97 pisnih pobud zaprtih oseb (priporniki 31, obsojenci 66), kar je približno 10 odstotkov manj kot leta 2003. Prejeli pa so tudi nekaj klicev zaprtih oseb na (brezplačno) telefonsko številko varuha, kar po ugotovitvah iz citiranega poročila Varuha človekovih pravic RS zavodi za prestajanje kazni zapora korektno omogočajo. Zaprte osebe imajo tako možnost takojšnjega stika z institucijo varuha, kar je očitno dodatno varovalo pri zagotavljanju spoštovanja človekove osebnosti in njegovega dostojanstva med odvzemom prostosti in izvrševanjem zaporne kazni.

22. Varuh človekovih pravic posebej poudarja težave glede trajanja pripora. V letu 2004 izpostavlja primer, ko je bil v primeru posebej dolgotrajnega kazenskega postopka pripor odpravljen zgolj zaradi izteka dvehletnega roka, ko je bila obtoženka v priporu po vložitvi obtožnice.

23. Kot ugotavlja Varuh človekovih pravic RS, je absolutna omejitev trajanja pripora po Zakonu o kazenskem postopku (ZKP) dve leti in šest mesecev (205. člen in peti odstavek 207. člena ZKP). Ne glede na obstoj pripornih razlogov po 201. členu ZKP daljše trajanje pripora ni dopustno. Vendar pa novela ZKP-E z dne 13. junija 2003 ne določa več smiselne uporabe 205. člena in petega odstavka 207. člena ZKP, ko v drugem odstavku 307. člena istega zakona določa

---

⁵ V času priprave pričujočega poročila varuhovo letno poročilo za leto 2005 še ni bilo objavljeno, naknadno dosegljivo na spletni strani: <http://www.varuh-rs.si/index.php> pod rubriko letna poročila.

⁶ Glej poročilo 2004, str. 27- 41!

pogoje za odreditev pripora, da se zagotovi obtoženčeva navzočnost na glavni obravnavi. Pripor na tej zakonski podlagi sme trajati najdalj mesec dni.

24. V kazenskem postopku pobudnice je sodišče štelo, da se pripor zaradi zagotovitve obtoženkine navzočnosti na glavni obravnavi ne upošteva pri absolutni omejitvi trajanja pripora po določbah ZKP. To pomeni, da pripor, odrejen po drugem odstavku 307. člena ZKP, lahko prebije najdaljši dopusten čas trajanja pripora dveh let in šestih mesecev. Kot opozarja Varuh človekovih pravic RS v svojem poročilu, ob takšnem razumevanju ZKP ne določa več absolutne omejitve trajanja pripora, saj lahko sodišče zaradi zagotovitve obtoženčeve navzočnosti na glavni obravnavi podaljšuje pripor za najdalj mesec dni.

25. Možnost pripora na podlagi drugega odstavka 307. člena ZKP tudi po izteku najdaljšega dopustnega časa trajanja pripora je zato po mnenju Varuha človekovih pravic RS popuščanje v korist dolgotrajnih kazenskih postopkov. Zakon določa omejitve glede trajanja pripora, ker gre za poseg v osebno svobodo v fazi kazenskega postopka, ko velja domneva nedolžnosti. Prav v zvezi s priporom zavezuje sodišče in druge organe, da postopajo posebno hitro, če je obdolženec v priporu. Varuh človekovih pravic RS meni, da po pravosodni razlagi drugega odstavka 307. člena ZKP čas dveh let in šestih mesecev ni dovolj dolgo obdobje, ki ga ima država s svojim represivnim aparatom na voljo, da doseže kazensko obsodbo zoper obtoženca, ki mu je s priporom odvzeta prostost. Tej razlagi nasprotuje z argumentom, da sme pripor trajati samo toliko časa, dokler so za to dani zakonski razlogi, pri čemer pa je tudi ta odvzem prostosti, ki posega v ustavno pravico do osebne svobode, treba razlagati v zožujočem pomenu. Po njegovem je tudi pripor, ko so podani priporni razlogi, odrejen zaradi zagotavljanja obtoženčeve navzočnosti na glavni obravnavi. Begosumnost in izmikanje glavni obravnavi sta v praksi tako sorodni okoliščini, da lahko sodišče, ko je že porabljen pripor dveh let, nadaljuje pripor po drugem odstavku 307. člena ZKP, ker obdolženec ne pride na glavno obravnavo. Formalno se sodišče pri tem sicer sklicuje na drugo zakonsko podlago, življenjski dejanski stan pa je lahko zelo podoben, če ne povsem enak, in bi bil uporaben tudi za pripor zaradi begosumnosti. To pa pomeni, da lahko sodišče ob tako rekoč enakem dejanskem stanju odredi pripor tudi po izteku dopustnega časa za pripor zaradi pripornih razlogov po 201. členu ZKP, le da se sklicuje na drugo pravno podlago. Odvzem prostosti se tako v fazi kazenskega postopka, ko velja domneva nedolžnosti, podaljšuje zunaj omejitvev, ki jih sicer določa ZKP za pripor v 205. in 207. členu.

26. Varuh človekovih pravic RS v svojih poročilih redno opozarja, naj se pripornikom zagotovijo daljši in za pripornika tehnično prijaznejši obiski. Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o izvrševanju pripora je oktobra 2004 zagotovil pripornikom prijaznejšo ureditev obiskov. Tako je zdaj določeno, da se obiski izvajajo v posebnem prostoru, ki je pregrajen s stekleno pregrado, ali v prostoru brez pregrade. O tem, ali naj bo obisk odprt ali zaprt, odloča direktor zavoda. Prvih 14 dni po sprejemu v pripor se obiski praviloma izvajajo za stekleno pregrado. Direktor zavoda se lahko odloči za zaprti obisk tudi pozneje, če so podani utemeljeni varnostni razlogi oziroma obstaja nevarnost, da bo obiskovalec izročil priporniku prepovedano drogo, alkohol ali druga opojna sredstva ter predmete, namenjene za napad ali pobeg. Po novem so po izteku 14 dni pripora odprti obiski določeni kot pravilo, mogoči pa so tudi že takoj po sprejemu v pripor. Varuh človekovih pravic v citiranem poročilu ugotavlja, da gre za zelo dobrodošlo novost, in navaja, da je ob obisku oddelka v Radovljici že ugotovil, da nihče od 13 pripornikov ni imel obiskov za stekleno pregrado. Odprti obisk omogoča neposredni osebni stik zaprte osebe z obiskovalcem, kar po mnenju Varuha človekovih pravic RS poudarja človečnost in daje boljše kakovost tovrstnim stikom z zunanjim svetom, zlasti ko gre za obiske staršev, življenjskega partnerja in otrok. Korak nazaj pa je zato po drugi strani po mnenju Varuha človekovih pravic RS spremenjena ureditev v istem Pravilniku o izvrševanju pripora glede pošiljk s hrano. Priporniki lahko zdaj sprejemajo pošiljke s hrano enkrat na mesec, po prejšnji ureditvi pa je bilo to dovoljeno vsak teden.

Relevantni deli citiranega pravilnika se v celoti glasijo:

3. člen

Prvi in drugi odstavek 47. člena se spremenita tako, da se glasita: »Obiski pripornika se izvajajo v posebnem prostoru, ki je pregrajen s stekleno pregrado, ali v prostoru brez pregrade, o čemer odloča direktor zavoda. Obiski se prvih štirinajst dni po sprejemu v pripor praviloma izvajajo v posebnem prostoru, ki je pregrajen s stekleno pregrado. Direktor zavoda lahko odloči, da se obiski izvajajo v prostoru s stekleno pregrado tudi kasneje, če so podani utemeljeni varnostni

razlogi oziroma obstaja nevarnost, da bo obiskovalec priporniku izročil prepovedano drogo, alkohol ali druga opojna sredstva ter predmete, namenjene za napad ali pobeg.«

4. člen

Prvi odstavek 52. člena se spremeni tako, da se glasi: »Priporniki lahko enkrat tedensko sprejemajo pošiljke z obleko, perilom in drugimi predmeti, ki jih smejo po ZKP in tem pravilniku imeti pri sebi.« Za prvim odstavkom se doda nov drugi odstavek, ki se glasi: »Priporniki lahko enkrat na mesec sprejemajo tudi pošiljke s hrano.« V dosedanem drugem odstavku, ki postane tretji odstavek, se besedi »prejšnjega odstavka« nadomestita z besedama »prejšnjih odstavkov tega člena«. Dosedanja tretji in četrti odstavek postaneta četrti in peti odstavek.

5. člen

70. člen se spremeni tako, da se glasi:

»70. člen

Če pripornik meni, da delavci zavoda z njim neustrezno ravna oziroma postopajo, se lahko pritoži predsedniku pristojnega okrožnega sodišča oziroma generalnemu direktorju uprave. Generalni direktor pošlje v 30 dneh pisni odgovor na njegovo pritožbo.«

6. člen

V prvem odstavku 71. člena se besedilo »po predhodnem mnenju direktorja uprave upravnik zavoda.« nadomesti z besedilom »v soglasju z generalnim direktorjem uprave direktor zavoda.«.

7. člen

Zavodi morajo hišni red uskladiti z določbami tega pravilnika v treh mesecih po njegovi uveljavitvi.

27. Varuh človekovih pravic RS v nadaljevanju poročila kritizira nekatere druge neugodne razmere, v katerih so nastanjeni priporniki. Ob obisku ZPMZ KZ Celje je na primer ugotovil, da je zmogljivost moškega oddelka pripora 18 oseb, v času obiska pa je bilo tam 33 pripornikov, kar je 83 odstotkov več, kot pa je zmogljivost zavoda. Na posameznega pripornika je v povprečju odpadlo le dobre 4 m² sobne površine, priporniki pa so na tej površini (v sobah) zaklenjeni 22 ur na dan, razen dveh ur, ko so lahko na dvorišču za sprehode. Takšna namestitvev pripornikov je ob odsotnosti vsakršnih organiziranih aktivnosti in brez možnosti bivanja zunaj priporniških sob po mnenju Varuha človekovih pravic RS neustrezna. Cilj bi moral biti, da bi bili priporniki več ur, na primer osem ur na dan, zunaj priporniških sob, ko bi jim bile na voljo organizirane aktivnosti, vključno z delom, rekreacijo ter druge športne in družabne aktivnosti. Ob našem obisku je bilo le trem od 33 pripornikov omogočeno delo v delavnici v kleti.

28. Varuh človekovih pravic v citiranem poročilu dodaja, da je tudi za tri mladoletne pripornike, ki so bili tam v času obiska, veljal enak režim 22-urnega bivanja v priporniških sobah brez kakršnihkoli vzgojnih in izobraževalnih aktivnosti. Mladoletni priporniki so bili v celicah zaprti skupaj s polnoletno osebo, čeprav zakon le izjemoma dovoljuje takšno možnost, če je to v interesu mladoletnika. V konkretni zadevi je Varuh človekovih pravic RS ugotovil celo, da je bil mladoletnik v sobi skupaj z odraslim uživalcem prepovedanih drog. V svojem poročilu pa Varuh človekovih pravic na drugi strani pohvali režim za pripornike v ZPKZ Koper. Poleg dve urnega sprehoda na prostem imajo priporniki tam večkrat na teden možnost tudi za rekreacijo v fitnes sobi ter v telovadnici. Tako so več ur na dan že v sedanjih razmerah, ko še ne uporabljajo vseh prostorov, zunaj priporniških celic, kar je po informacijah Varuha človekovih pravic RS prvi primer v slovenskih priporih, da so priporniki zunaj svojih celic več kot dve uri na dan.

29. V letu 2004 je Varuh človekovih pravic RS prejel 97 pisnih pobud, ki obravnavajo policijske postopke. To je 36 odstotkov manj kot v letu 2003 (ko je prejel nadpovprečno veliko pritožb zoper policijo). Največ pobud je zadevalo izvajanje pooblastil, ki jih imajo policisti pri opravljanju nalog. Znova je bilo precej pobud, ki so zatrjevale nezakonito ali nekorektno uporabo prisilnih sredstev, največkrat fizične sile ter sredstev za vklepanje in vezanje, v poročilu pa Varuh človekovih pravic RS posebej izpostavlja pritožbo v zvezi s prisotnostjo policista med zdravniškim pregledom osebe, ki ji je vzeta prostost.⁷

---

⁷ Str. 66 poročila.

30. Gre za zadevo, ko se je pobudnik Varuhu človekovih pravic RS pritožil, da ga je policija pretepeala in z njim grdo ravnala v času policijskega pridržanja na Policijski postaji v Murski Soboti med 12. in 14. januarjem 2004. Zdravnik, ki ga je takrat pregledoval, ni opazil in zabeležil nobenih poškodb. Pobudnik je pri tem trdil, da zdravniku ni povedal o pretepanju s strani policije, prav tako ga ni opozoril na vidne poškodbe, ki naj bi mu nastale v posledici pretepanja. Ker bi bilo takšno zamolčanje lahko posledica strahu pred policisti, je Varuh človekovih pravic RS posebno pozornost namenil trditvi pobudnika, da sta bila v ordinaciji prisotna dva policista. Tako naj bi zdravnik opravil pogovor in zdravniški pregled v njuni navzočnosti. Varuh človekovih pravic RS v poročilu navaja: »Policist nam je zatrdil, da sta s kolegom čakala zunaj, v ordinaciji pa sta bila samo zdravnik in pobudnik. Medicinska sestra na urgentnem oddelku Zdravstvenega doma Murska Sobota nam je povedala, da je praksa različna: tako se tudi dogaja, da je policija navzoča v prostoru, kjer zdravnik opravlja zdravniški pregled pridržane osebe. Pozneje nam je zdravnik zatrdil, da policija v času "telesnega" pregleda pobudnika gotovo ni bila navzoča. V Uradu kriminalistične policije na Policijski upravi Murska Sobota smo izvedeli, da izrecnih navodil glede tega ni, policisti pa so navzoči le, kadar tako zahteva zdravnik.

31. Varuh lahko le pritrdi takšnemu stališču. Pravilo mora biti, da se zdravniški pregled opravi zunaj vidnega in zunaj slušnega polja policistov. Le takrat, ko je vzpostavljeno zaupno razmerje zdravnik-bolnik, bo pridržana oseba lahko neovirano opisala zdravniku svoje telesno in duševno stanje ter povedala, ali je bila v času policijskega pridržanja morda izpostavljena grdemu ravnanju ali celo nezakoniti uporabi fizične sile in drugih prisilnih sredstev. Tako bo tudi odpadel morebiten izgovor, da si pridržana oseba zaradi navzočnosti policije ni upala zdravniku govoriti o teh okoliščinah v strahu pred njenim maščevanjem. Le če zdravnik sam zahteva navzočnost policije (na primer zaradi varnostnih razlogov), so policisti lahko v prostoru, kjer zdravnik pregleduje pridržano osebo. Vendar je takrat treba zagotoviti, da so policisti zunaj slušnega polja tako, da ne morejo slediti pogovoru med zdravnikom in pridržano osebo. Vodstvu policije smo predlagali, naj izda jasna tozadevna navodila, da bi v praksi ne prišlo do primera, kot ga zatrjuje pobudnik.

32. V Generalni policijski upravi so pojasnili, da je ta pravica osebe, z že navedenima spremembama Zakona o policiji (»Zdravniški pregled se opravi brez navzočnosti policistov, razen če zdravnik ne zahteva drugače.«) in Pravilnika o policijskih pooblastilih (»Policist, ki je pridržano osebo pripeljal v zdravstveni zavod, oziroma policist v policijski enoti, če je zdravniška pomoč zagotovljena v prostoru za pridržanje, ne sme biti navzoč pri zdravniškem pregledu niti poslušati pogovora med pridržanim in zdravnikom, razen če zdravnik ne zahteva drugače.«) sedaj tudi pravno urejena.

33. Po mnenju Varuha človekovih pravic RS policija nima jasnih navodil in pravil, ki bi urejala policijski postopek opravljanja pogovorov. Ta bi morala med drugim urejati naslednja vprašanja: obveščanje pridržane osebe o identiteti oseb, prisotnih pri pogovoru, dovoljen čas trajanja pogovora, čas za počitek med pogovorom in prekinitev pogovora, določitev prostorov, kjer se pogovori lahko opravljajo, zasliševanje oseb, ki so pod vplivom alkohola, drog in drugo. Prav tako bi moralo biti po mnenju Varuha človekovih pravic RS obvezno vodenje natančne in sistematične evidence o času začetka in konca pogovora, o kakršnihkoli zahtevah pridržane osebe med pogovorom ter o osebah, prisotnih med pogovorom. Prav bi tudi bilo, da se zagotovi elektronsko (slikovno ali vsaj zvočno) snemanje pogovorov z osumljencem ali pridržano osebo kot najboljši možen dokaz o poteku in okoliščinah pogovora. Pojasnila policije glede opravljanja pogovorov z osumljenci so navedena v razdelku VI. k 11. in 12. členu Konvencije OZN proti mučenju.

34. Predstavniki policije poudarjajo, da poročila Varuha človekovih pravic, ki se nanašajo na policijske postopke, obravnavajo »z vso resnostjo«. Opozarjajo, da so v letnih poročilih varuha praviloma vsebinsko povzeti odmevnejši in vsebinsko zahtevnejši primeri. Policija je že med letom skozi razne oblike sodelovanja z Varuhom človekovih pravic seznanjena z ugotovitvami in predvidenimi ukrepi te institucije. Nekatera izhodišča in zaključki so oblikovani skupno. Z vsemi ugotovitvami so seznanjene ustrezne strokovne službe in organizacijske enote, ki izvedejo ustrezne ukrepe: opozorijo na nepravilno ravnanje policista, podučijo ga o pravilnem in zakonitem postopku, podajo ali dopolnijo usmeritve za nadaljnje delo, primer obravnavajo na izobraževalnih sestankih, delovnih posvetih. V nekaterih primerih pa je bilo potrebno spremeniti tudi določene zakonska določila v Zakonu o policiji ali v drugih podzakonskih aktih. V zvezi s tem predstavniki policije opozarjajo na spremembo 28. člena Zakona o policiji, ki se nanaša na pritožbeni postopek in v zvezi s tem na nov Pravilnik o reševanju pritožb, ki je bil objavljen v Uradnem listu RS, št. 1/2004. Opozarjajo še, da so bila spremenjena tudi določila Zakona o

policiji in drugih predpisov, ki se nanašajo na policijska pooblastila, in sicer glede pogojev za uporabo prisilnih sredstev, ugotavljanje identitete, zaseg in vračanje predmetov, določbe v zvezi z odvzemom prostosti in omejitve gibanja, ter tudi določila predpisov o urejenosti in opremljenosti prostorov za pridržanje.

Disciplinski postopki v policiji

35. Novela Zakona o javnih uslužbencih (Ur. l. RS, št. 113/05), ki je začela veljati 31. decembra 2005, je močno posegla v ureditev disciplinskih postopkov v Policiji, in sicer zaradi težnje, da se ugotavljanje disciplinske odgovornosti v javnem sektorju približa zakonski ureditvi v zasebnem sektorju, kjer velja načelo, da disciplinski ukrep ne sme trajno spremeniti delovnopravnega položaja zaposlenega. Do sprejetja novele je Zakon o policiji vseboval osnovne postopkovne določbe za vodenje disciplinskega postopka ter tudi opredelitev lažjih in težjih kršitev delovnih obveznosti in dolžnosti, ki so poleg kršitev, navedenih v splošnih predpisih, ki so veljali za druge delavce v državni upravi, veljali za delavce Policije (zakonska ureditev disciplinske odgovornosti je bila torej za delavce Policije strožja kot za druge zaposlene v državni upravi). Izrecno je Zakon o policiji v drugem odstavku 99. člena tudi določal, da se lahko za hujše kršitve delovnih obveznosti in dolžnosti izreče ukrep prenehanje delovnega razmerja. Od 31. decembra 2005 veljajo za delavce Policije glede vodenja disciplinskih postopkov povsem enake določbe kot za druge zaposlene v državni upravi. Ker se je tudi v javnem sektorju uveljavilo načelo, da disciplinski postopek ne more trajno spremeniti delovnopravnega položaja zaposlenega, se ob ugotovljeni disciplinski odgovornosti ne sme več izrekati disciplinski ukrep odpoved pogodbe o zaposlitvi oziroma prenehanje delovnega razmerja niti disciplinski ukrep odvzem oziroma razrešitev s položaja ali razrešitev naziva in imenovanje v eno stopnjo nižji naziv. V disciplinskih postopkih, uvedenih po 31. decembra 2005, se lahko delavcem Policije izrečeta samo dve vrsti sankcij, in sicer za lažje disciplinske kršitve opomin in denarna kazen, za težje disciplinske kršitve pa denarna kazen. Denarna kazen za lažje disciplinske kršitve se lahko izreče v višini največ 15 odstotkov plače za polni delovni čas, izplačane za mesec, v katerem je bila storjena kršitev, in največ v višini 20–30 odstotkov plače za polni delovni čas, izplačane za mesec, v katerem je bila storjena težja kršitev. Zaradi težnje približevanja delovnopravnega statusa zaposlenih v javnem sektorju s tistimi v zasebnem sektorju sta bila z novelo Zakona o javnih uslužbencih v sistem uslužbenskih razmerij iz Zakona o delovnih razmerij prevzeta inštituta, ki v določenem smislu nadomeščata disciplinski ukrep prenehanje delovnega razmerja oziroma odpoved pogodbe o zaposlitvi, in sicer redna odpoved delodajalca pogodbe o zaposlitvi iz krivdnega razloga na strani delavca (tretja alineja prvega odstavka 88. člena Zakona o delovnih razmerjih) in izredna odpoved delodajalca (110. člen Zakona o delovnih razmerjih).

36. V obdobju, na katerega se nanaša poročilo, je bil v Slovenski policiji uveden en postopek za izredno odpoved delovnega razmerja zaradi suma storitve kaznivega dejanja kršitve človekovega dostojanstva z zlorabo uradnega položaja ali uradnih pravic po 270. členu Kazenskega zakonika, ugotovljena pa ni bila nobena disciplinska kršitev zaradi grdega ravnanja s podrejenimi niti ni bilo uvedena nobena disciplinska postopka zaradi prekoračitve pooblastil z elementi nečloveškega ali krutega ravnanja oziroma mučenja. V obravnavanem obdobju je bilo uvedenih 27 disciplinskih postopkov zaradi prekoračitve policijskih pooblastil. Policistom so bile v teh postopkih izrečene naslednje disciplinske sankcije: javni opomin, pogojno prenehanje delovnega razmerja in prenehanje delovnega razmerja. Zaradi prekoračitve policijskih pooblastil je bilo izrečeno tudi eno resno opozorilo pred redno odpovedjo delovnega razmerja na podlagi 83. člena Zakona o delovnih razmerjih.

3., 6. do 8. člen

37. Slovenska policija je v referenčnem obdobju večkrat sodelovala v postopkih odstranitve tujcev iz države. Število teh ukrepov prikazuje naslednja tabela (zajete se tako odstranitve tujcev po prekrškovnem kot tudi po kazenskem pravu).

Leto	2003	2004	2005
Število razpisanih ukrepov	695	543	279

38. Policija ne izreka ukrepa izgon iz države, ampak ga policisti izvajajo na podlagi izvršljivih sodb v postopku o prekršku in v kazenskem postopku, oziroma v navedenem statističnem obdobju tudi odločb sodnikov za prekrške (po takrat veljavnem Zakonu o prekrških). Prisilna odstranitev se izvaja po 50. členu Zakona o tujcih. Policisti na podlagi izvršljive odločbe o izgonu tujca odstranijo takoj, ko je to možno. Če ga ni možno takoj odstraniti, mu na podlagi 56. člena Zakona o tujcih odredijo bivanje v Centru za tujce ali na določenem naslovu na podlagi 59. člena Zakona o tujcih ter šestega poglavja Pravilnika o posebnih pravilih bivanja in gibanja tujcev v Centru za tujce in pogojih ter postopku za uporabo milejših ukrepov, vendar ne za dlje kot za šest mesecev. Pod pogoji iz 58. člena Zakona o tujcih lahko policija podaljša bivanje tujca v Centru za tujce za šest mesecev. Julija 2006 je sprememba Zakona o tujcih (Ur. l. RS, št. 79/2006) uvedla tudi tako imenovano načelo hitrega sodnega varstva ob omejitvi gibanja oziroma strožjem policijskem nadzoru v Centru za tujce. Tako mora Upravno sodišče v tožbi zoper imenovana sklepa odločiti v osmih dneh. Tako smo upoštevali tudi priporočila Evropskega odbora za preprečevanje mučenja in nečloveškega ali ponižujočega ravnanja.

39. Statističnih podatkov o izrečenih izgonih in prepovedih bivanja tujca po upravnem pravu policija ne vodi, te ukrepe izvaja na podlagi izvršljivih odločb upravnih organov. V praksi so prisilne odstranitve na podlagi upravne odločbe redke iz različnih razlogov, ali zaradi sodnega varstva ali zaradi fizične neprisotnosti osebe, na katero se odločba nanaša.

40. Policija je poleg navedenih ukrepov sodelovala tudi pri izročitvi tujcev tujim državam zaradi razpisane mednarodne tiralice, in sicer 12-krat v letu 2003, 17-krat v letu 2004 in 19-krat v letu 2005.

41. Ministrstvo za notranje zadeve je leta 2003 opravilo redni nadzor v izpostavi Centra za tujce v Velikem Otoku pri Postojni. V nadzoru je bilo ugotovljeno, da je policija večinoma uresničila priporočila Evropskega odbora za preprečevanje mučenja in nehumanega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja in Varuha človekovih pravic.

42. Uresničeno je priporočilo o prenehanju nošenja strelnega orožja in pendrekov znotraj namestitvenih prostorov. Tudi priporočilo, da se odpravijo pomanjkljivosti glede materialnih pogojev, je bilo uresničeno, objekt je bil obnovljen in omogoča namestitvev 220 oseb, urejena je okolica objekta, uresničeni pa sta tudi priporočili o zagotavljanju zadostne količine hrane in o upoštevanju prehrabnih potreb varovancev. Varovancem je omogočen celodnevni dostop do skupnih prostorov, zagotavljeni so stiki z zunanjim svetom, zagotovljena je navzočnost zdravstveno usposobljenega osebja, sklenjena je pogodba s psihiatrom za zagotavljanje psihološko-psihiatrične pomoči. Ker je v primerjavi s preteklimi leti število tujcev, nastanjenih v Centru za tujce, manjše, se je zmanjšalo tudi število zaposlenih. Poleg tega so večinoma uresničena priporočila Varuha človekovih pravic za izboljšanje bivalnih pogojev in oskrbo tujcev, zdravstveno oskrbo, omogočanje stikov oskrbovancev z zunanjim svetom, dostopnost do informacij, navzočnost strokovnih služb in organizacijo dela.

43. Varuh človekovih pravic je v letu 2005 obiskal Izpostavo centra za tujce II v Prosenjakovcih, kjer je ugotovil sproščen režim, med pomanjkljivostmi pa je navedel neprimernost prostora za obiske. V odgovoru na omenjeni očitke je bil seznanjen o načrtih za dograditev dodatnih zmogljivosti objekta, za kar je že bila pripravljena ustrezna projektna dokumentacija. S spremembo sistemizacije je bila Izpostava centra za tujce v Prosenjakovcih 1. junija 2006 ukinjena in od takrat deluje le Center za tujce v Velikem Otoku pri Postojni. Ob obisku v Prosenjakovcih je Varuh človekovih pravic pogrešal organizirano nabavo tujih časopisov za informiranje tujcev, vendar je obenem opazil, da je tujcem dostop do informacij omogočen preko interneta.

44. Varuh človekovih pravic je še izpostavil neurejenost nastanitve mladoletnikov brez staršev ali drugih zakonitih zastopnikov v Centru za tujce, še posebej takrat, ko mladoletnik v centru biva dalj časa. Kot primernejšo rešitev je navedel nastanitev v ustreznem socialnovarstvenem ali vzgojno-izobraževalnem zavodu, kar je tudi v skladu s 56. členom Zakona o tujcih, ki omogoča, da se tujec, ki ga zaradi posebnih razlogov ali potreb ni mogoče nastaniti v centru, nastani v socialnovarstvenem zavodu ali se mu zagotovi drugo ustrezno institucionalno varstvo. Iz izkušenj Centra za tujce je ugotovil, da za mladoletne tujce brez staršev ali drugih zakonitih zastopnikov center ne uspeva pridobiti nobenega zavoda za takšno nastanitev. Zato je Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve predlagal oblikovanje seznama zavodov za nastanitev mladoletnih tujcev, ki jim je omejena ali odvzeta prostost po določbah Zakona o tujcih.

45. Ko mladoletni tujci čakajo na predajo staršem ali zakonitim zastopnikom, je zanje poskrbljeno v posebnem oddelku Centra za tujce, kjer si osebje prizadeva, da bi jim zagotovilo vse pravice, do katerih so upravičeni v skladu s Konvencijo o otrokovih pravicah. Zakon o tujcih v 60. členu določa, da se o prihodu mladoletnika brez spremstva obvesti center za socialno delo, ki je dolžan takoj imenovati začasnega zastopnika, ki poskrbi za pravice mladoletnika in ga zastopa v vseh upravnih postopkih.

46. Pri bolj zapletenih in dolgotrajnih postopkih združevanja mladoletnikov s starši se v reševanje problema vključujejo tudi nevladne organizacije (npr. Mozaik in Slovenska filantropija). Nevladne organizacije pomagajo organizirati varstvo ter zagotavljajo mentorstvo in psihosocialno podporo mladoletnikom. Obstaja tudi možnost začasne vključitve mladoletnika v rejniško družino, kar je še posebej priporočljivo za mlajše mladoletnike.

47. Varuh človekovih pravic RS v svojem rednem letnem poročilu za leto 2004 že uvodoma ugotavlja,⁸ da se je stanje varovanja človekovih pravic prosilcev azila v RS izboljšalo. V času priprave tega poročila je Republika Slovenija spreminjala svojo zakonodajo o azilu (Predlog zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o azilu, EVA 2005-1711-0052; Uradni list RS, št. 61/99, 124/2000, 67/01, 98/03, 134/03 – ur. p. b. in 17/06), ki je v pravni strokovni javnosti že v fazi sprejemanja naletel na ostre kritike predvsem z vidika varstva človekovih pravic prosilcev za azil,⁹ predsednik republike kot organ, pristojen za razglasitev zakona, pa je celo javno podvomil v primernost njegove razglasitve. Iz pravnih kritik je razbrati, da so spremembe zakonodaje potencialno relevantne celo v okvirih Konvencije proti mučenju, zato besedilo citiranega zakona prilagamo v polnem besedilu v prilogi.

48. Novi zakon o azilu med drugim predvideva obvezno sodelovanje policije v tako imenovanem predazilnem postopku v primerih ilegalnih migracij. Policija v tem postopku ravna po zakonu o tujcih, kar pomeni, da se začne postopek za prisilno odstranitev iz države, če izraženi namen vložiti prošnjo za azil ni skladen s pogoji za mednarodno zaščito, če tujec na zahtevo pristojnega organa ne daje izjav ali če zapusti prostore azilnega doma za nastanitev tujcev, ki so izrazili namen vložiti prošnjo za azil. Ukinjena je tudi pravica do brezplačne pravne pomoči oziroma je omejena na pritožbene postopke. Po 12., 15. in 16. členu pritožbe nimajo suspenzivnega učinka.

49. Ustavno sodišče je v postopku za oceno ustavnosti, začetem z zahtevo skupine poslank in poslancev Državnega zbora, in v postopku za preizkus pobude, ki jo je vložila skupina državljanov, na seji dne 3. aprila 2006 sklenilo, da se do končne odločitve Ustavnega sodišča zadrži izvrševanje prvega, drugega, tretjega in četrtega odstavka 26. člena, drugega stavka v drugem odstavku 37. člena in drugega stavka v drugem odstavku 41. člena Zakona o azilu.

50. Ustavno sodišče je še sklenilo, da morajo do dokončne odločitve Ustavnega sodišča pristojni organi za nadzor prehajanja čez državno mejo in drugi državni organi ali organi lokalnih skupnosti tujca, ki nezakonito vstopi ali nezakonito prebiva v Republiki Sloveniji in izrazi namen vložiti prošnjo za azil, takoj napotiti v azilni dom, vloženo prošnjo za azil oziroma uradni zapisnik o izjavi oziroma namenu tujca, da zaprosi v Republiki Sloveniji za zaščito na podlagi drugega ali tretjega odstavka 1. člena Zakona o azilu, pa skupaj z morebitnimi drugimi podatki brez odlašanja predložiti pristojnemu organu.

10. člen

Izobraževanje in usposabljanje osebja v policiji

51. Predstavniki Slovenske policije pojasnjujejo, da je za redno in sprotno strokovno izobraževanje in usposabljanje policistov poskrbljeno na več različnih ravneh. Zaposleni v Policiji so državljani RS, ki so praviloma končali osnovno in srednješolsko izobraževanje v izobraževalnih ustanovah v RS, kjer so se srečali z učnimi vsebinami (etika, državljska vzgoja), ki obravnavajo osnove državne pravne ureditve ter človekove pravice in svoboščine.

---

⁸ Str. 9 poročila.

⁹ Glej npr. Pravna praksa 2006, 3; 2006, 4; 2006, 2!

52. Državljeni RS, ki vstopijo v izobraževalni program policist, imajo torej določeno osnovno znanje, ki ga v programu nato dopolnjujejo. Program prekvalifikacije je prežet s pravnimi vsebinami, saj so te za delo policista nujno potrebne. Po končanem osnovnem izobraževanju za pridobitev poklica policist se policisti redno izpopolnjujejo in usposabljaajo. Znotraj policije je za ustrezno izobraževanje izoblikovana tudi višja šola, ki skrbi za nadaljnjo dodiplomsko izobraževanje policistov.

53. V redno strokovno izobraževanje policistov se šteje tudi vsakodnevno seznanjanje z aktualnimi zadevami in spremembami na pravnem področju. Poleg navedenega se policisti pravno izobražujejo tudi s pomočjo medmrežja, saj Slovenska policija redno dopolnjuje svojo spletno stran s pravnimi vsebinami in ima vstavljene povezave z aktualnimi stranmi za pravno izobraževanje (Ur. l., Državni zbor, Vlada, ministrstva, Ustavno sodišče, judikati vrhovnega in upravnega sodišča, Sodišče Sveta Evrope, varuh človekovih pravic, Pravna praksa itn.). V sklop strokovnega izobraževanja lahko prištejemo še revijo Varnost, ki je dostopna vsem policistom, ter vse druge tiskovine, ki jih izdajajo Policija, Ministrstvo za notranje zadeve, Svet za preventivo in vzgojo v cestnem prometu, in drugo literaturo. Policija vsako leto izda publikacijo Primeri iz prakse, ki vsebuje poučne primere s področja pooblastil in človekovih pravic, in štirikrat na leto publikacijo Praksa, ki vsebuje primere utemeljenih pritožb državljanov. Policija zelo poudarja pomen izobraževanja, usposabljanja in izpopolnjevanja policistov na pravnem področju, kar se vidi tudi v oblikovanju dveh knjižnic znotraj policije z obsežnim knjižnim fondom.

54. Vsi slovenski policisti morajo biti seznanjeni s Konvencijo proti mučenju, saj je ta obvezna vsebina v izobraževalnem programu Policist (pri predmetih organizacija in naloge policije, policijska pooblastila, praktični postopek in veščine ter socialne veščine) in v izobraževalnem programu Višji policist (pri predmetih policijska pooblastila s praktičnim postopkom, poklicna etika, mejne zadeve in tujci, kazensko pravo). V obeh izobraževalnih programih kot izvajalci sodelujejo tudi zunanji strokovnjaki za komunikacijo in obvladovanje konfliktov, predstavniki AIS in predstavniki Mladinskega doma v Ljubljani. Pomembno vlogo pri obveščanju policistov ima Varuh človekovih pravic, ki pogosto sodeluje v izobraževalnem procesu (predavanja in delavnice – vloga Varuha, odmevne kršitve človekovih pravic, pomen varovanja človekovih pravic in svoboščin pri delu policije). Prav tako se z vsebino konvencije pripadniki policije seznanijo v mnogih programih izpopolnjevanj in usposabljanj policistov. Junija 2006 je na pobudo Varuha človekovih pravic v sodelovanju s policijo potekal seminar z naslovom Organi pregona proti diskriminaciji, kot projekt Varuha človekovih pravic – Soočimo se z diskriminacijo. Seminar je bil namenjen delavcem policije, ki se pri svojem delu srečujejo z vprašanji diskriminacije. Intenzivno poteka projekt Usposabljanje policistov za delo v večetnični družbi. Teh usposabljanj se poleg policistov udeležujejo tudi predstavniki romske skupnosti. Inštitut za etnične in regionalne študije Maribor je organiziral projekt Vzgoja in izobraževanje za borbo proti diskriminaciji. Seminar je bil namenjen delavcem policije, paznikom v zaporih, delavcem carine in pripadnikom Slovenske vojske.

55. Predstavniki Slovenske policije so posredovali še seznam dokumentov, ki urejajo delo policije (interna navodila, okrožnice) in ki so relevantni v boju zoper kruto, nečloveško in ponižujoče ravnanje, vendar pa niso dostopni v Ur. l. RS. Ker je vsebina dokumentov interne narave, nam njihove vsebine niso posredovali. Gre za dokumente:

- Navodilo o ukrepih policije ob ugrabitvah, zajetju talcev, zasedbi objektov in podobnih varnostnih situacijah,
- Izvajanje ukrepa prepoved približevanja določenemu kraju oziroma osebi – usmeritve,
- Operativne informacije o razlogih za sum, da so policisti ali delavci policije izvršili, izvršujejo ali pripravljajo oziroma organizirajo izvršitev kaznivega dejanja – obvestilo,
- Nasilje nad otroki in mladoletniki – obveščanje centrov za socialno delo,
- Usmeritve za odkrivanje in preiskovanje kaznivih dejanj z elementi nasilja (ogrožanje varnosti),
- Priročnik za uporabo prisilnih sredstev,
- Nestrokovni postopki policistov – ugotovitve, opozorilo,
- Usmeritve za ravnanje z oškodovanci v kaznivih dejanjih.

56. V zvezi z zadnjimi ugotovitvami in priporočili Odbora proti mučenju, ki so bile maja 2003 posredovane Vladi RS glede prekomerne uporabe sile policistov, zlasti proti etničnim manjšinam, v Slovenski policiji pojasnjujejo, da se zavedajo, da je nenehno strokovno izobraževanje in usposabljanje policistov za izvajanje policijskih pooblastil in praktičnih postopkov eden od najpomembnejših mehanizmov za preprečevanje kršenja človekovih pravic in svoboščin.

Poudarjajo, da je v policiji od leta 1996 urejena tako imenovana vodena vadba samoobrambe in praktičnega postopka, ki so se je dolžni udeležiti vsi policisti. Na teoretičnem delu vadbe (obveza 3 ure mesečno), ki jo izvajajo pomočniki komandirjev po policijskih postajah, so seznanjeni s primeri iz prakse in opozorjeni na nepravilnosti oziroma na prekoračitve pri izvajanju posameznih policijskih pooblastil, predvsem pa prisilnih sredstev. Velik poudarek je na doslednem spoštovanju načel zakonitosti, strokovnosti, humanosti in sorazmernosti pri uporabi prisilnih sredstev. Načelo sorazmernosti je med vsemi načeli največkrat kršeno v postopkih, zato so najpogostejša opozorila, da smejo uporabiti le tisto prisilno sredstvo, s katerimi opravijo nalogo z najmanj škodljivimi posledicami za osebo, proti kateri ga uporabljajo, predvsem pa morajo prenehati uporabljati prisilno sredstvo takoj, ko minejo razlogi, zaradi katerih je bilo uporabljeno. Poleg teoretičnega dela pa policisti urijo praktične postopke in samoobrambo, ki jo vodijo inštruktorji na policijskih upravah (obveza 5 ur mesečno), kot na primer ugotavljanje identitete, varnostni pregled, prijetje, osnovne samoobrambne tehnike in podobno. Zadnja leta pa potekajo tudi usposabljanja policistov iz komuniciranja in socialnih veščin ter protistresni programi za policiste.

57. Predstavniki policije še navajajo, da je bila razvita tudi nova računalniška aplikacija, ki omogoča boljši nadzor in spremljanje uporabe prisilnih sredstev, ter da so izdelali več analiz uporabe prisilnih sredstev.

58. Po navedbah policije se uspehi stalnega usposabljanja policistov kažejo v zmanjšanju deleža pritožb zaradi uporabe prisilnih sredstev (glede na obseg uporabe prisilnih sredstev) in v zmanjšanju deleža poškodb državljanov pri uporabi prisilnih sredstev. V podkrepitev te navedbe so izdelali posebno preglednico (glej razdelek K 13. členu Konvencije proti mučenju OZN).

59. Ugotovitve Varuha človekovih pravic RS uporabi policijska akademija v izobraževalnem procesu.

Izobraževanje in usposabljanje zdravstvenega in drugega civilnega osebja

60. V Sloveniji poteka veliko akcij in programov na področju ozaveščanja javnosti in z namenom destigmatizacije oseb z invalidnostmi, ki jih izvajajo tako nevladne organizacije kot javni sektor, vendar so med seboj nepovezani in zato neusklajeni. Zaradi slabe organizacije je rezultat tovrstnih prizadevanj praviloma slabši, kot bi lahko bil. Zato je Urad Vlade RS za invalide in kronične bolnike (ki je leta 2004 ob reorganizaciji državne uprave prešel pod okrilje Ministrstva za zdravje) v projektu Lastovka, katerega glavni namen je bilo osveščanje javnosti in destigmatizacija oseb z invalidnostmi, izdal vrsto brošur, v katerih je zbral in objavil podatke o delovanju vseh subjektov na tem področju.

61. Pravice kroničnih bolnikov in oseb, ki imajo status invalida, so v slovenski zakonodaji opredeljene v več kot 85 zakonih in podzakonskih predpisih, zaradi česar so za uporabnike praviloma nepregledne. Zato sta leta 2002 že omenjeni Urad za invalide in bolnike in Urad Vlade RS za informiranje izdala Vodnik po pravicah invalidov, ki pregledno napotuje uporabnike na ustrezne predpise in ustanove in je uporabnikom na voljo tudi na spletu.

62. Sicer pa Ministrstvo za zdravje dejavnosti osveščanja in promocije pravic vseh bolnikov, tudi psihiatričnih, podpira posredno s sofinanciranjem akcij in projektov različnih izvajalcev, med katerimi prevladujejo zlasti nevladne organizacije, ki kandidirajo na razpisih ministrstva. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve je pripravilo Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov, ki je pričel veljati junija 2004. Z njim je urejeno področje zaposlovanja invalidov in uvedene nove oblike zaposlovanje le-teh.

11. in 12. člen

Splošno

63. Glede zadnjih ugotovitev in priporočil Odbora proti mučenju, ki so bila maja 2003 posredovana Vladi RS glede izboljšanja metod policijskega zasliševanja v luči Konvencije proti mučenju, v Slovenski policiji odgovarjajo, da so pripravili dokument z naslovom Policijsko

zaslišanje – začasni priročnik, ki je objavljen na intranetnih spletnih straneh Policije v rubriki Interni dokumenti in je tako dostopen vsem policistom.

64. Posebej je treba izpostaviti, da je bil slovenski ZKP leta 2003 spremenjen¹⁰ tako, da je policija pridobila možnost zaslišanja osumljenca, o katerem sestavi zapisnik, ki ima na glavni obravnavi dokazno vrednost. 148. členu so bili dodani naslednji odstavki:

»(4) Kadar policija pri zbiranju obvestil ugotovi, da za določeno osebo obstajajo razlogi za sum, da je storila ali sodelovala pri storitvi kaznivega dejanja (osumljenec), ji mora, preden začne od nje zbirati obvestila, povedati, katerega kaznivega dejanja je osumljena in kaj je podlaga za sum zoper njo ter jo poučiti, da ni dolžna ničesar izjaviti in odgovarjati na vprašanja, če se bo zagovarjala, pa ni dolžna izpovedati zoper sebe ali svoje bližnje ali priznati krivdo, in da ima pravico do zagovornika, ki si ga svobodno izbere in ki je lahko navzoč pri njenem zaslišanju, ter da se bo lahko vse, kar bo izpovedala, na sojenju uporabilo zoper njo.

(5) Če osumljenec izjavi, da si bo vzel zagovornika, se zaslišanje odloži do prihoda zagovornika, oziroma do roka, ki ga določi policija, vendar ne manj kot za dve uri. Do prihoda zagovornika se odloži tudi oprava drugih preiskovalnih dejanj, razen tistih, ki bi jih bilo nevarno odlašati. Zaslišanje osumljenca se opravi po določbah 148.a člena tega zakona.

(6) Če osumljenec izjavi, da si ne bo vzel zagovornika ali če izbrani zagovornik ne pride v roku, ki ga je določila policija, se o izjavi osumljenca sestavi uradni zaznamek. Vanj se vnese dani pravni pouk ter izjava osumljenca; če se želi izjaviti o kaznivem dejanju, pa tudi bistvena vsebina njegove izjave ter pripombe na zapisano vsebino. Vsebina uradnega zaznamka se osumljencu prebere in se mu vroči prepis uradnega zaznamka, kar osumljenec potrdi s svojim podpisom. Izjava osumljenca se lahko po predhodnem obvestilu posname z napravo za zvočno in slikovno snemanje.«

Dodan pa je bil tudi 148. a člen, ki se glasi:

»(1) Zaslišanje osumljenca se sme opraviti samo v navzočnosti zagovornika. Pri zaslišanju je lahko navzoč tudi državni tožilec, o čemer ga mora na primeren način obvestiti policija.

(2) Zaslišanje osumljenca opravi policija po določbah tega zakona, ki veljajo za zaslišanje obdolženca (227. do 233. člen). O zaslišanju se sestavi zapisnik po določbah 79. do 82. člena tega zakona. Ta zapisnik se lahko uporabi kot dokaz v kazenskem postopku. Zaslišanje osumljenca se lahko po predhodnem obvestilu posname z napravo za zvočno in slikovno snemanje.

(3) Če osumljenec ni bil poučen o svojih pravicah iz četrtega odstavka prejšnjega člena ali če dani pouk in izjava osumljenca glede pravice do zagovornika nista zapisana v zapisnik ali če je bil zaslišan brez navzočnosti zagovornika ali če je bilo ravnanje v nasprotju z določbami osmega odstavka 227. člena tega zakona, sodišče ne sme opreti svoje odločbe na njegovo izpovedbo.«

65. V zvezi z ravnanjem s pridržanimi osebami je bila v RS v preteklosti problematična zlasti urejenost prostorov za začasno pridržanje. Ministrstvo za notranje zadeve je leta 2002 izdelalo nove normative za gradnjo, adaptacijo in opremo prostorov za pridržanje, ki upoštevajo priporočila CPT in varuha človekovih pravic. Prostorov za pridržanja, ki ne zagotavljajo varnostnih in zdravstvenih pogojev bivanja, policija ne uporablja več. V določenih objektih so odstopanja od normativov le glede opreme prostorov za pridržanja in zagotavljanja dnevne svetlobe. Vse te pomanjkljivosti se odpravljajo z gradbeno-tehničnimi adaptacijami. V zadnjih treh letih je bilo na policijskih postajah obnovljenih 33 prostorov za pridržanje, in sicer na:

PP Sežana	2 prostora
PP Nova Gorica	5 prostorov
PU Postojna	3 prostori
PP Maribor	3 prostori
PP Celje	2 prostora
PP Velenje	2 prostora
PP Novo mesto	2 prostora
PP Dravograd	4 prostore
PP Tržič	2 prostora
PP Lj. Vič	2 prostora
PP Idrija	2 prostora
PP Bežigrad	2 prostora

---

¹⁰ ZKP-E, Ur. l. RS, 56-2770/2003.

66. Poleg navedenih adaptacij so bili ob novogradnjah policijskih postaj zgrajeni prostori za pridržanje oseb na PP Ptuj, in sicer 6 prostorov in na PP Ljubljana Moste (20 prostorov), v izgradnji pa so tudi prostori za pridržanje na PP Murska Sobota (6 prostorov). Za leto 2006 pa je predvidena obnova prostorov za pridržanje na treh policijskih postajah.

67. Poleg tega bo do konca leta 2007 ob novogradnjah in adaptacijah objektov policijskih enot zaradi schengenske meje zgrajenih oziroma obnovljenih približno 50 prostorov za pridržanje.

68. S podobnim problemom (neustreznost bivanjskih pogojev) so bili soočeni tudi nekateri uporabniki psihiatričnih storitev. Naj spomnimo, da je leta 2001 Psihiatrično bolnišnico Ormož in Oddelek za psihiatrijo Splošne bolnišnice Maribor (Pohorski dvor) obiskala Komisija Evropskega odbora za preprečevanje mučenja in nečloveškega ali ponižujočega ravnanja Sveta Evrope (CPT). Pri slednji so imeli *veliko pripomb na pogoje bivanja in stanja sob, skupnih prostorov in sanitarij, ker je oddelek deloval v starem gradu, ki sploh ni omogočal primerne bivanja, bil pa je tudi premajhen za vse potrebe.*

69. Leta 2004 se je Oddelek za psihiatrijo SBM iz 12 km oddaljenega Pohorskega dvora preselil v nove prostore v bližini Splošne bolnišnice Maribor. S selitvijo je poleg bivalnih pogojev rešen tudi problem marginalizacije, saj se nahaja v neposredni bližini centra mesta. Zato se lažje ohranjajo stiki s svojci in drugimi, po drugi strani pa so sedaj laboratorijske in radiološke preiskave ter konziliarni pregledi izvedljivi v veliko krajšem času. Raven oskrbe je postala enakovredna oskrbi na drugih oddelkih Splošne bolnišnice Maribor in danes spada Oddelek za psihiatrijo SBM med najboljše tovrstne ustanove tudi v širšem, srednjeevropskem prostoru.

70. Ministrstvo za zdravje RS je v dopisu št. 925-1/01-UK-1 z dne 23. junija 2003 poslalo vsem psihiatričnim bolnišnicam in Razširjenemu strokovnemu kolegiju za psihiatrijo dopis, v katerem je v zvezi z obiskom komisije CPT leta 2001 opozorilo tudi na zavezo RS za spoštovanje človekovih pravic v skladu z evropskimi smernicami, ter da lahko Evropska unija v države članice EU in pristopnice pošlje svojo inšpekcijo za ugotovitev dejanskega stanja. V dopisu je ministrstvo tudi zaprosilo Razširjeni strokovni kolegij za psihiatrijo ter psihiatrične bolnišnice in oddelke, da po enotni metodologiji pripravijo brošuro o bolnikovih pravicah v psihiatriji, ki bi vključevala tudi predstavitev posameznega zavoda oziroma oddelka, zdravstvene programe in morda tudi navedbo drugih oblik varstva in pomoči, ki so na voljo. V dopisu je tudi napotilo glede upoštevanja pripomb CPT, zlasti glede izvajanja posebnih varovalnih ukrepov v psihiatriji.

Pridržanje v praksi in statistika

71. Med policijskim pridržanjem v referenčnem obdobju ni umrla nobena oseba. Osumljenec kaznivnega dejanja je med pridržanjem na Policijski postaji Tržič strgal rjuho in jo privezal na stropno luč. Njegovo ravnanje je po video nadzornem sistemu opazil dežurni policist in takoj stekel v prostor za pridržanje ter mu preprečil, da bi se obesil.

72. V letu 2005 je bilo pridržanih 7.276 oseb, v letu 2004 pa 8.886 ali za 18,1 odstotka manj. Zaradi kaznivih dejanj je bilo pridržanih 3.682 (3.306) ali za 11,4 odstotka več oseb kot leta 2004, za preprečitev nadaljevanja prekrškov ali drugih razlogov pa 3.594 (5.580) ali za 35,6 odstotka manj oseb kot v letu 2004.

Tabela: Pridržane osebe po Zakonu o policiji, Zakonu o prekrških in Zakonu o kazenskem postopku v letih 2003 – 2005¹¹

Čas pridržanja	2003	2004	2005
do 24 ur (43/1 ZPol)	11	39	98
do 48 ur (43/2 ZPol)	623	585	573
do 12 ur (108/2 ZP)	2.860	2.583	2.219
do 24 ur (109/2 ZP)	2.629	2.373	-

¹¹ Vir: Letna poročila Policije za leta 2003-2005 (objavljeno na www.policija.si).

do 12 ur (110/2 čl. ZP-1)*	-	-	704
do 6 ur (157/2 ZKP)	1.814	1.951	2.087
do 48 ur (157/2 ZKP)	1.333	1.355	1.595

* Uveljavitev novega prekrškovnega prava.

Tabela: Strokovni in splošni nadzori nad pridržanjem, ki jih je izvedla Generalna policijska uprava

LETO	Število strokovnih nadzorov	Število splošnih nadzorov
2003	2	2
2004	2	2
2005	2	2

Poleg nadzorov, navedenih v zgornji tabeli, so policijske uprave izvedle 21 splošnih nadzorov v letu 2003, 24 v letu 2004 in 25 v letu 2005.

V referenčnem obdobju je v postopku *prisilne privedbe* ena oseba izgubila življenje.

73. 21. aprila 2004 so na podlagi odredbe sodišča policisti nameravali prisilno privedi obdolženca na glavno obravnavo na sodišče. Ob vstopu v njegovo stanovanje je s strelnim orožjem začel streljati na policiste ter dva ranil. V samoobrambi je policist proti obdolžencu izstrelil več nabojev ter ga smrtno ranil. Ogled kraja dejanja je vodila preiskovalna sodnica Okrožnega sodišča v Ljubljani. Po zbranih obvestilih in dokazih je kriminalistična policija na pristojno državno tožilstvo podala poročilo.

74. Sicer policija beleži naslednje statistike glede težjih posledic uporabe policijskih pooblastil (policija je posredovala podatke za leto 2003, 2004 in 2005):

leto	policisti		osebe v postopku	
	huda telesna poškodba	smrt	huda telesna poškodba	Smrt
2003	2	0	2	0
2004	2	0	2	1
2005	1	0	2	0
Skupaj	5	0	6	1

75. V zvezi s formalnim postopanjem v takšnih primerih predstavniki policije pojasnjujejo, da se opravijo preiskovalna in druga dejanja, določena v Zakonu o kazenskem postopku (ogled kraja dejanja, zbiranje obvestil, zaseg predmetov, izvedenstvo, hišna in osebna preiskava idr.). O ugotovljenih dejstvih in okoliščinah se po določbah Zakona o kazenskem postopku s poročilom ali kazensko ovadbo obvesti državni tožilec, ki vodi in usmerja predkazenski postopek. O smrtnih primerih pri izvajanju policijskih pooblastil je obveščen pristojni državni tožilec in opravljen je ogled kraja dejanja, ki ga vodi preiskovalni sodnik. Pravilnik o policijskih pooblastilih določa: Kadar policist izstrelji opozorilni strel, uporabi strelno orožje ali s prisilnim sredstvom povzroči komu hude ali posebno hude telesne poškodbe ali kadar je bilo, razen sredstev za vezanje in vklepanje, prisilno sredstvo uporabljeno proti petim ali več osebam, mora generalni direktor policije oziroma direktor policijske uprave, v kateri dela policist, ki je uporabil prisilno sredstvo, določiti najmanj tričlansko komisijo, ki razišče okoliščine uporabe prisilnega sredstva in napiše zapisnik, v katerem napiše mnenje, ali je bilo prisilno sredstvo zakonito in strokovno uporabljeno. Uporabo pa oceni tisti, ki je komisijo določil. Če je pri uporabi prisilnih sredstev nastala smrtna poškodba, mora komisijo določiti generalni direktor policije ali oseba, ki ga nadomešča. Predstojnika organizacijskih enot lahko določita komisijo tudi za razjasnitev drugih primerov uporabe prisilnega sredstva.

75. Na policiji vodijo tudi statistiko kazenskih ovadb, ki jih vložijo na pristojna državna tožilstva zoper policiste. V referenčnem obdobju so ti podatki naslednji:

76.

Kaznivo dejanje	2003	2004	2005
protipraven odvzem prostosti	3	1	/

neupravičena osebna preiskava	2	/	/
Zloraba osebnih podatkov	1	4	10
Zloraba uradnega položaja ali uradnih pravic	12	20	8
Nevestno delo v službi	2	2	/
neupravičena uporaba v službi	/	2	/
ponaredek ali uničenje uradne listine, knjige ali spisa	3	4	3
izdaja uradne tajnosti	/	4	/
jemanje podkupnine	/	/	1
nezakonito posredovanje	3	1	/
kršitev človekovega dostojanstva z zlorabo uradnega položaja ali uradnih pravic	15	10	10
izsiljevanje izjave	2	1	/

Nadzor nad delom psihiatričnih bolnišnic¹²

77. V Psihiatrični kliniki Ljubljana so bili v zadnjih štirih letih štirje smrtni primeri, ko je bila smrt proglašena za samomor in o katerih je bila takoj obveščena policija oziroma preiskovalni sodnik. V vseh primerih je klinika izvedla interni strokovni nadzor, ki so se končali z ugotovitvijo, da so bili pacienti pravilno zdravljeni in da samomora ni bilo mogoče preprečiti.

78. Psihiatrično kliniko Ljubljana je v zadnjih štirih letih enkrat obiskal varuh človekovih pravic, mednarodnih ali tujih inšpekcij v navedenem obdobju ni bilo.

79. V drugih psihiatričnih bolnišnicah so navedli do dva primera samomorov letno. V vseh takih zadevah so takoj obvestili policijo oziroma preiskovalnega sodnika. V vseh primerih je bilo ugotovljeno, da samomor ni bil posledica kaznivega dejanja oziroma napačnega ali malomarnega procesa zdravljenja.

80. V letu 2004 je Varuh človekovih pravic RS prejel 22 pobud oseb, pridržanih v psihiatričnih bolnišnicah ali v socialnovarstvenih zavodih. Med njimi je obravnaval pritožbo pobudnika, ki je prosil varuha za pomoč pri "odhodu" iz socialnovarstvenega zavoda Hrastovec Trate. Poročilo o tej zadevi zaradi njegove izjemne ilustrativnosti problemov, s katerimi se slovenska država srečuje pri nadzoru nad izvrševanjem predpisov s področja duševnega zdravja, in ki so potencialno relevantni celo v okviru Konvencije proti mučenju OZN, povzemamo v celoti¹³:

81. »Po posredovanju je Okrajno sodišče v Lenartu sporočilo, da je pridržalni postopek v zadevi pobudnika potekal "v skladu z zakonskimi določbami". Ker so zbrane informacije vnašale dvom o utemeljenosti takšnega zaključka, smo pregledali nepravdni spis v pobudnikovi pridržalni zadevi [in] ugotovili, da je sodišče prejelo obvestilo o pridržanju 11.2.2004. Sodišče mora v postopku pridržanja brez odlašanja, najpozneje pa v treh dneh po prejemu obvestila o pridržanju, obiskati pridržano osebo v zavodu in jo zaslišati. Zakonski rok treh dni se je v primeru pobudnika iztekel 14.2.2004, iz sodnega spisa pa izhaja, da je sodišče obisk opravilo šele 25.2.2004. Ko smo opozorili na to kršitev zakonskega roka, nam je sodnica, ki je zadevo obravnavala, poslala fotokopijo njenega "osebnega zapisa" z dne 11.2.2004, ki naj bi izkazoval, da je bil obisk opravljen celo istega dne, ko je na sodišče prišlo obvestilo o pridržanju.

¹² Glej tudi razdelek K 13. členu Konvencije proti mučenju OZN!

¹³ Str. 35 - 36 poročila.

82. Sodni spis mora vsebovati vso dokumentacijo in gradivo, povezano z obravnavanjem in odločanjem v postopku. V njem morajo biti vsi zapisniki (tudi morebitni uradni zaznamki) o kateremkoli procesnem dejanju sodišča. Sodišče sme o zadevi odločiti zgolj na podlagi gradiva, ki se nahaja v sodnem spisu. "Zapisnik o sodnozdravniški preiskavi pridržane osebe", ki pa je v sodnem spisu, daje slutiti, da je sestavljen na podlagi vnaprej pripravljene besedila. V zapisniku je rubrika, da zdravnik predstavi preiskovanca sodišču. Vendar pa prazna tozadevna rubrika zapisnika daje slutiti, da se to ni zgodilo. Prav tako je v zapisniku navedeno, da izvedenec poda izvedensko mnenje po zaslišanju pridržanca in zdravstvenega osebja zavoda, čeprav sama vsebina zapisnika ne kaže, da se je kaj od tega na naroku dogajalo. Iz zapisnika naroka izhaja le izvedba dokaza z zaslišanjem izvedenca specialista psihiatra, ki je svoj izvid in mnenje podal na zapisnik.

83. ZNP v 74. členu zavezuje sodišče, da zasliši pridržano osebo, razen če bi zaslišanje škodilo njenemu zdravljenju ali če glede na njeno zdravstveno stanje to ni mogoče. Zakon tako zahteva prav zato, da si sodnik sam ustvari mnenje o stanju pridržane osebe. Sodišče mora pridržani osebi v vsakem primeru omogočiti, da se izjavi v postopku, ter mora hkrati vse njene pravno relevantne izjave tudi upoštevati in oceniti, ko odloča o nadaljnjem pridržanju. Pridržana oseba ima pravico do aktivne udeležbe v postopku in s tem do obrambe svojih pravic. Iz sodnega zapisnika ne izhaja, da bi sodišče zaslišalo pridržano osebo, ali ji sploh dalo možnost, da se izjavi. Res pa je postavilo zagovornico, ki je svoje sodelovanje v postopku omejila predvsem na samo prisotnost - tako je vsaj razbrati iz spisa.

84. V pridržalnem postopku mora sodišče izdati sklep o pridržanju brez odlašanja, najpozneje pa v 30 dneh po prejemu obvestila o pridržanju. V zadevi pobudnika je sodišče obvestilo o pridržanju prejelo 11. 2. 2004, sklep o pridržanju pa je datiran z dne 16. 3. 2004. To kaže, da je bil zakonski rok za izdajo sklepa o pridržanju prekoračen, čeprav je sodišče procesna opravila (kot izhaja iz podatkov spisa) končalo z opravo naroka 25. 2. 2004.

85. Sklep o pridržanju ne vsebuje datuma (časa) začetka pridržanja v socialnovarstvenem zavodu. Določen je le čas pridržanja, ki je enak zakonsko predpisanemu maksimumu (torej eno leto). Tako ni jasno, kdaj začne teči enoletni rok in kdaj se ta rok izteče. Glede na datum izdaje sklepa bi bilo moč sklepati, da gre za enoletno pridržanje, šteto od 16.3.2004, torej do 16.3.2005. Vendar ob takšnem razumevanju sklepa ni moč prezreti, da je pobudnik pridržan od 9.2.2004. To pa bi pomenilo, da sklep z dne 16.3.2004 dejansko omogoča pridržanje, ki je daljše od predpisanega zakonskega maksimuma.

86. Posebno skrb zbuja obrazložitev sklepa o pridržanju. Ta je izredno skopa in ne vsebuje dejstev, ki jih za dopustno pridržanje zahteva zakon. V prvem odstavku obrazložitev zaključuje, da se šteje "bolezen pridržanega za dokazano". Tu velja pojasniti, da bolezen oziroma dejstvo, da je morda ta dokazana, nikakor ne izpolnjuje zakonskih pogojev za neprostovoljno pridržanje. V drugem odstavku pa se obrazložitev sklepa o pridržanju zadovolji z navedbo, da so izpolnjeni pogoji, ki jih 70. člen ZNP predpisuje "v zvezi s pridržanjem oseb, zato je sklep s tem utemeljen". Sklep o pridržanju s takšno (tipsko?) obrazložitvijo ne vsebuje razlogov o odločilnih dejstvih in ga ni moč preizkusiti.«

87. Posebej velja izpostaviti posege Ustavnega sodišča RS v referenčnem obdobju v slovensko zakonodajo o pridržanju oseb v psihiatričnih ustanovah. V sodbi U-I-60/03 razveljavi Zakon o nepravdnem postopku (Ur.l. SRS, št. 30/86 in RS, št. 87/02) (ZNP), 70. do 81. člen Zakona o zdravstveni dejavnosti (Ur. l. RS, št. 9/92, 37/95, 8/96, 90/99, 31/2000 in 45/01) (ZZDej), 6. alineje 47., 48., prvega odstavka 49., četrtega odstavka 51. člena v delu, ki se nanaša na psihiatrično zdravljenje po prisilnem pridržanju. V nadaljevanju povzemamo za pričujoče poročilo najbolj relevantni del sodbe dobesedno:

88. Varuh človekovih pravic je izrazil skrb glede ravnanja sodišč v času po izdaji odločbe Ustavnega sodišča št. U-I 60/ 03-20 z dne 01.12.2003, s katero so bili zaradi neskladnosti z Ustavo RS razveljavljeni členi Zakona o nepravdnem postopku, ki so urejali pogoje in postopek neprostovoljne hospitalizacije oseb z duševnimi motnjami. Ugotovil je, da v več primerih sodišča ob uvedbi pridržalnega postopka niso postavila pridržani osebi zagovornika po uradni dolžnosti. Opozoril pa je tudi na primer, ko je ista oseba v pridržalnih postopkih zagovarjala kar 600 primerov v enem letu.

89. Določbe 70. do 81. člena Zakona o nepravdnem postopku (Ur. l. SRS, št. 30/86 in Ur. l. RS, št. 87/02) so iz razlogov, navedenih v obrazložitvi te odločbe, v neskladju z Ustavo. Šesta alineja 47. člena, 48. člen, prvi odstavek 49. člena in četrti odstavek 51. člena Zakona o zdravstveni dejavnosti (Ur. l. RS, št. 9/92, 37/95, 8/96, 90/99, 31/2000 in 45/01) niso v neskladju z Ustavo. Državni zbor mora neskladnost iz 1. točke izreka odpraviti v šestih mesecih od objave te odločbe v Ur. l. RS. Do odprave neskladnosti iz 1. točke izreka je treba v postopku o pridržanju oseb v psihiatričnih zdravstvenih organizacijah zagotoviti sledeče: - prisilno pridržani osebi mora sodišče ob uvedbi postopka po uradni dolžnosti postaviti zagovornika; - obvestilo o pridržanju, ki ga je pooblaščen oseba zdravstvene organizacije dolžna poslati sodišču, mora vsebovati tudi razloge, ki utemeljujejo nujnost pridržanja.

90. Prisilno pridržanje na zaprtem oddelku psihiatrične bolnišnice pomeni hud poseg v človekove pravice in temeljne svoboščine bolnika, zlasti v pravico do osebne svobode (prvi odstavek 19. člena Ustave) in pravico do varstva duševne integritete (35. člen Ustave), pa tudi v pravico do prostovoljnega zdravljenja (tretji odstavek 51. člena, ki zagotavlja tako pravico do zdravljenja kot tudi pravico do odklonitve zdravljenja). Naloga zakonske ureditve je, da prisilno pridržanje duševnih bolnikov na zaprtih oddelkih psihiatričnih bolnišnic uredi tako, da bo zagotovljena učinkovita uresničitev legitimnega namena, ki upravičuje tovrsten ukrep (tj. odvrnitev nevarnosti, ki jo bolnik zaradi duševne bolezni povzroča bodisi drugim bodisi sebi, in odprava razlogov, ki to nevarnost povzročajo), hkrati pa naj bo zagotovljeno tudi spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin bolnikov v skladu z mednarodnimi standardi varstva človekovih pravic ter upoštevajoč ustrezne rešitve v primerljivih sodobnih evropskih zakonodajah.

91. Prisilno pridržanje na zaprtem oddelku psihiatrične bolnišnice je ukrep, ki naj bo uporabljen samo v primerih, ko nevarnosti ni mogoče odpraviti z drugimi ukrepi izven (zaprtega oddelka) psihiatrične bolnišnice. Ker zakonodajalec poleg možnosti izreka prisilnega pridržanja na zaprtem oddelku psihiatrične bolnišnice sodiščem ni dal na voljo nobenih drugih ukrepov, je v nasprotju z 2. členom Ustave posegel v osebno svobodo, ki jo zagotavlja prvi odstavek 19. člena Ustave. Pridržanemu duševnemu bolniku je treba na primeren način, upoštevajoč njegovo zdravstveno stanje, pojasniti razloge, zaradi katerih je pridržan v psihiatrični bolnišnici. Poleg tega mora biti seznanjen s tem, da ima pravico do pravne pomoči zagovornika, ki si ga svobodno izbere.

92. Ena izmed temeljnih pravic, ki mora biti zagotovljena vsakemu prisilno pridržanemu duševnemu bolniku, je pravica do sodnega varstva glede zakonitosti pridržanja. Po oceni Ustavnega sodišča bi moral zakonodajalec za postopek odločanja glede zakonitosti pridržanja na zaprtem oddelku psihiatrične bolnišnice določiti ustrezno kratke roke, saj le hiter sodni nadzor glede zakonitosti pridržanja lahko zagotovi učinkovito varstvo pravic bolnika.

93. Obvestilo o pridržanju mora obsegati podatke o pridržani osebi, o njenem zdravstvenem stanju in o tem, kdo jo je pripeljal v zdravstveno organizacijo. Zakon izrecno ne določa, naj obvestilo vsebuje tudi razloge, ki so narekovali izrek ukrepa prisilnega pridržanja bolnika. Le na podlagi teh razlogov pa sodišče lahko presodi, ali je bilo prisilno pridržanje v posameznem primeru dejansko nujno (ultima ratio). Glede na navedeno Ustavno sodišče ocenjuje, da je izpodbijana zakonska ureditev v neskladju s pravico do (učinkovitega) sodnega varstva, ki jo zagotavlja prvi odstavek 23. člena Ustave.

94. Bolniku, ki sam ni sposoben razumeti in uveljavljati svojih pravic v postopku, je treba zagotoviti ustrezno zastopanje, s katerim bo poskrbljeno za učinkovito varstvo pravic in interesov bolnika v postopku. Ker izpodbijane določbe ZNP tega ne omogočajo, so v neskladju 22. in s 25. členom Ustave.

95. Ukrep prisilnega pridržanja bolnika v psihiatrični bolnišnici je logično povezan z zdravljenjem (zato se izvaja v bolnišnici). Njegov namen je med drugim tudi odpraviti vzroke, ki so narekovali izrek tega ukrepa. Pridržanje bolnika v psihiatrični bolnišnici torej vključuje določene oblike zdravljenja, ki izhajajo iz samega namena in narave tega ukrepa. Seveda pa to ne more pomeniti neomejenega pooblastila za izvajanje kakršnihkoli ukrepov zdravljenja brez ustreznega zunanjega nadzora.

96. Zakonodajalec bi moral na eni strani opredeliti, kateri so tisti ukrepi zdravljenja, ki izhajajo že iz samega namena in narave ukrepa prisilnega pridržanja in so z njim logično povezani, na drugi strani pa določiti tiste ukrepe zdravljenja, ki presegaajo ta okvir in za katere je potrebna izrecna privolitev bolnika.

97. Ustavno sodišče ugotavlja, da pravna neurejenost položaja in pravic bolnika v času pridržanja v psihiatrični bolnišnici pomeni protiustavno pravno praznino, ki je v neskladju z načelom pravne varnosti (2. člen Ustave). Izpodbijana zakonska ureditev pa je tudi v neskladju s tretjim odstavkom 51. člena Ustave, ki zakonodajalcu nalaga dolžnost, da določi primere, v katerih je dopustno prisilno zdravljenje.

98. Zaradi varstva pravic bolnika bi zakonodajalec moral jasno opredeliti primere in pogoje, pod katerimi je dopustno uporabiti ukrepe prisile in omejitev. Poleg tega bi bilo treba predvideti določeno obliko kontrole (nadzorne mehanizme) nad uporabo teh ukrepov.

99. Ker je Ustavno sodišče ugotovilo, da ZNP ne ureja nekaterih pomembnih vprašanj, povezanih s prisilnim pridržanjem oseb na zaprtih oddelkih psihiatričnih bolnišnic, je v skladu z določbo 48. člena ZUSTS ugotovilo protiustavnost določb 70. do 81. člena Zakona o nepravdnem postopku.

100. Niso v neskladju z Ustavo določbe Zakona o zdravstveni dejavnosti (v nadaljevanju ZZDej):

- o napotitvi in sprejemu na zdravljenje v psihiatrično bolnišnico brez privolitve bolnika (prvi odstavek 49. člena ZZDej), saj so pogoji, ki so določeni v tem členu, namenjeni zgolj presoji zdravnika, ki na podlagi objektivnih zdravstvenih standardov ugotovi obstoj duševne bolezni in s stališča medicinske stroke oceni nevarnost, ki jo bolnik zaradi te bolezni predstavlja drugim ali sebi. Vprašanje, ali je zaradi narave duševne bolezni potrebno, da se bolniku omeji svoboda gibanja in preprečijo stiki z zunanjim svetom, pa je predmet pravne presoje, ki jo opravi sodišče na podlagi določbe 70. člena ZNP;
- o omejitve vpogleda v zdravstveno dokumentacijo (šesta alineja 47. člena ZZDej): omejitev pravice do vpogleda v zdravstveno dokumentacijo je treba šteti kot izjemo, ki se uporabi le v nujnih (izjemnih) primerih. Praviloma je zdravnik dolžan bolniku na njegovo zahtevo vedno in brez pogojevanja omogočiti vpogled v vse njegove objektivne in izvirne medicinske podatke, poleg tega pa omogočiti tudi prenos vsebine (prepis) teh podatkov. V izjemnih primerih zdravnik lahko omeji ali prepreči vpogled v svoje osebne zapiske in ocene v dokumentaciji, katerih razkritje bi lahko hudo motilo proces zdravljenja ali razmerje med bolnikom in zdravnikom. Bistvenega pomena je, da lahko v primeru spora z zdravnikom bolnik svojo pravico do vpogleda v medicinsko dokumentacijo uveljavlja po sodni poti (v upravnem sporu).
- o nujnem medicinskem posegu brez predhodnega soglasja bolnika (48. člen ZZDej), ko bolnik zaradi svojega zdravstvenega stanja ne more oblikovati pravno relevantne izjave volje, medicinski poseg pa je nujen. Zdravnik je v teh nujnih primerih dolžan ravnati tako, da bolniku reši življenje.
- o pristojnosti zdravnika, ki bolnika zdravi, za dajanje podatkov o zdravstvenem stanju bolnika njegovim ožjim sorodnikom ali skrbniku (četrti odstavek 51. člena ZZDej): vsakdo lahko zahteva, da zdravstveni delavci in njihovi sodelavci brez njegove izrecne privolitve nikomur ne posredujejo podatkov o njegovem zdravstvenem stanju (tudi ne najbližjim sorodnikom).

Dolgotrajno sprejemanje zakonodaje, ki ureja duševno zdravje

101. Kot je bilo že poročano v predhodnih rednih poročilih RS Odboru proti mučenju, sprejemanje slovenske zakonodaje o duševnem zdravju poteka zelo počasi in je obremenjeno s številnimi postopkovnimi zapleti. Strokovna skupina Ministrstva za zdravje je že leta 1997 izdelala prvi osnutek zakona o duševnem zdravju. O osnutku je že potekala razprava na strokovni ravni. Predlog zakona o zagovorništvu in varstvu pravic na področju duševnega zdravja je vložil v zakonodajni postopek poslanec Državnega zbora RS 25. novembra 1998. Ta predlog besedila se je razlikoval od osnutka besedila, ki ga je izdelalo Ministrstvo za zdravje, in je urejal le ožje področje. Državni zbor RS je opravil prvo obravnavo predloga zakona na seji 22. marca 2000 in med drugim sprejel sklep, da "predlog zakona za drugo obravnavo pripravi predlagatelj skupaj z Vlado RS".

102. Minister za zdravje je 10. oktobra 2001 izdal Sklep o imenovanju komisije za pripravo sprememb in dopolnitev predloga zakona za drugo obravnavo in 26. aprila 2002 predlagatelju zakona, to je poslancu, poslal pripombe na vsebino predloga zakona in na postopke pri izvajanju zakona ter predlagal skupen sestanek za uskladitev predloga zakona za drugo obravnavo v

Državni zbor. Minister za zdravje oziroma Vlada RS si v skladu s predpisi o zakonodajnem postopku ne more deliti vloge predlagatelja zakona skupaj s poslancem ali drugim predlagateljem. Prav tako vlada ali drug predlagatelj ne more v zakonodajni postopek vložiti drugega predloga zakona o isti problematiki, dokler ni zaključen postopek že vloženega predloga. Zato so potekali pogovori med Ministrstvom za zdravje in poslancem predlagateljem, da bi slednji odstopil od predlagateljstva in bi to vlogo prevzela Vlada RS. Vendar se to ni zgodilo, poslanec predlagatelj ni odstopil od predlagateljstva, prav tako ni predlagal predloga zakona Državnemu zboru v drugo branje, to je nadaljnji zakonodajni postopek.

103. Po državnozborskih volitvah oktobra leta 2004 so nastali pogoji, da lahko resorno ministrstvo oziroma Vlada RS vloži nov predlog zakona o duševnem zdravju.

104. Že 18. aprila 2003 pa je Vlada ustanovila 28-članski Svet Vlade za duševno zdravje (v nadaljevanju: Svet) kot najvišje strokovno telo na nacionalni ravni, v katerem so poleg predstavnikov državne in lokalne uprave tudi predstavniki stroke in več nevladnih organizacij (uporabnikov, svojcev in izvajalcev).

105. Ministrstvo za zdravje je želelo pripraviti nov predlog zakona o duševnem zdravju, zato je bila dne 19. julija 2004 imenovana komisija, sestavljena iz predstavnikov ministrstev, strokovnjakov in izvajalcev. Delovala je do 24. januarja 2005 in v tem času opravila 12 delovnih sestankov.

106. 9. februarja 2005 je bila imenovana medresorska delovna skupina za pripravo delovnega gradiva zakona o duševnem zdravju, v kateri so bili predstavniki Ministrstva za zdravje, Ministrstva za pravosodje in Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve.

107. Delovna skupina je po petih delovnih sejah posredovala gradivo v mnenje Svetu dne 10. marca 2005. Svet je na svoji seji imenoval delovno skupino, ki je po štirih delovnih sestankih oblikovala predlog mnenja. Svet je posredoval mnenje Ministrstvu za zdravje 3. junija 2005.

108. 27. septembra 2005 sta bila na predlog Sveta za duševno zdravje v medresorsko delovno skupino imenovana tudi predstavnik stroke in predstavnik svojcev. Medresorska delovna skupina je oblikovala predlog zakona do 6. decembra 2005.

109. 15. decembra 2005 je Ministrstvo za zdravje ponovno pozvalo Svet za duševno zdravje, da poda svoje mnenje in 12. januarja 2006 je Svet predlog podprl, podal pa je nekaj manjših priporočil, ki jih je ministrstvo upoštevalo. Delovna skupina se intenzivno ukvarja s predlogom zakona o duševnem zdravju, v katerem naj bi bili med drugim opredeljeni vsi postopki v zvezi z omejevanjem oziroma varovanjem človekovih pravic, pravica do zagovornika in pravica do načrtovalca samostojnega življenja. V predlogu zakona je tudi pravna podlaga za izdelavo posebnega nacionalnega programa za duševno zdravje.

110. Medresorska delovna skupina je imela 12 delovnih sestankov. Pri pripravi predloga zakona je medresorska skupina upoštevala tudi odločbo Ustavnega sodišča RS (U-I-60/03-20, Ur. l. RS, št. 131/03), s katero je Ustavno sodišče ugotovilo, da so določbe Zakona o nepravdnem postopku, ki urejajo prisilno hospitalizacijo duševnih bolnikov v psihiatričnih bolnišnicah, v neskladju z Ustavo RS. Tako besedilo predloga zakona vsebuje tudi določbe, ki na novo urejajo postopek pridržanja duševnih bolnikov v psihiatričnih bolnišnicah in socialno varstvenih zavodih ter pravico bolnika do zagovornika v vseh postopkih, v postopkih pred sodiščem pa ohranja pravico psihiatričnega bolnika kot dolžnost, to pomeni, če si bolnik sam ne izbere zagovornika, mu ga po uradni dolžnosti dodeli sodišče.

111. Predlog Zakona o varstvu pravic s težavami v duševnem zdravju je sedaj v postopku medresorskega usklajevanja, čemur bo sledila javna predstavitev. Po napovedih Ministrstva za zdravje bo predlog obravnavan na Vladi in posredovan v Državni zbor še v prvi polovici letošnjega leta.

Varuhov nadzor nad disciplinskimi postopki zoper policiste

112. V svojem rednem letnem poročilu za leto 2003 Varuh človekovih pravic RS opozarja na zakoreninjenost nezadostnih ali nepravčasnih disciplinskih postopkov zoper policiste. Posebej

izpostavlja sporočilo Policijske uprave Postojna, da disciplinskega postopka zoper njihovega policista "niso uvedli, saj so podali kazensko ovadbo in v dogovoru s tožilko čakajo na proučitev obstoja elementov kaznivega dejanja in posledično nadaljnje ukrepanje tožilca". Po prepričanju Varuha človekovih pravic RS dejanski stan disciplinske kršitve in kaznivega dejanja ni enak, zato za takšno čakanje v Sloveniji ni zakonske podlage. Zlasti pa Varuh človekovih pravic RS v zadevnem poročilu¹⁴ opozarja, da imata odlašanje in nepravčasna uvedba disciplinskega postopka za posledico zastaranje (po 128. členu veljavnega Zakona o javnih uslužbencih uvedba disciplinskega postopka za lažjo disciplinsko kršitev zastara v enem, za težjo pa v treh mesecih od dneva, ko se je izvedelo za kršitev in storilca). Tako je po njegovem mnenju Policijska uprava Celje v konkretni zadevi neprepričljivo pojasnila, da je prišlo do zastaranja zoper policista, ker mu niso pravočasno vročili pisnega sklepa o uvedbi disciplinskega postopka.

113. V rednem letnem poročilu za leto 2003 Varuh človekovih pravic RS posebej kot primer neučinkovite proučitve očitka grobega ravnanja policista izpostavi pritožbo državljana zaradi ravnanja policije, češ da ga je policist, ki ga je obravnaval v postopku, »potegnil« s kolesa in ga »grobno potisnil v rob policijskega avtomobila«. Pri tem mu je »preklal ustnico in odkrhnil zob«, te poškodbe pa so bile izkazane tudi z zdravniškim potrdilom. Varuh človekovih pravic poudarja, da policija takšnih telesnih poškodb ne zanika, pripiše pa jih pobudniku, da je namenoma z glavo udaril ob policistovo vozilo in se tako sam poškodoval. Po preiskavi dogodka je policija navedla, da so si navedbe pobudnika in policistov o načinu poškodovanja nasprotujoče, zaradi česar jih »Policijska uprava Ljubljana ni mogla niti potrditi niti zanikati. Tako Policijska uprava Ljubljana zaradi nasprotujočih si izjav [...] in odsotnosti neodvisnih prič ni mogla ugotoviti dejanskega stanja in kaznovanje policista ni prišlo v poštev«,¹⁵ kar Varuh človekovih pravic šteje za klasičen primer neučinkovitega nadzora nad delom policije. Kot argumente za to v citiranem poročilu dobesedno navaja: »Ni mogoče izključiti, da ima tudi policist interes, da dogajanje opisuje drugače, kot se je v resnici zgodilo. Zato prepričanje varuha, da sme policija zadevo zaključiti s pojasnilom, da ni mogla ugotoviti dejanskega stanja zaradi nasprotujočih si izjav udeležencev postopka, le v primerih, ko so izčrpane vse druge možnosti in tudi izkustvena pravila ter pravila logike ne morejo dati nobenega drugega rezultata. Pregled [spisa Policijske uprave Ljubljana, ki se nanaša na pritožbo pobudnika] je zbudil nekaj dvomov, da ugotavljanje dejanskega stanja in ocenjevanje celotne zadeve vendarle ni bilo tako popolno in celovito, kot bi to lahko bilo: V opisu dejanja, ki je sestavni del predloga za uvedbo postopka o prekršku, je navedeno, da je pobudnik vpil, cvilil in (tako) zbudil (pritegoval) pozornost bližnjih (mimoidočih) ljudi, kar je razumeti kot potrditev policije, da je dogodek opazovalo vsaj nekaj naključnih in zato neprizadetih oseb. Pa vendar policiji ni uspelo poimensko navesti niti ene priče, ki je dogodek opazovala. Pričakovati bi bilo, da se bo policija, ko je ugotovila, da se je pobudnik sam poškodoval z udarcem ob avtomobil, zavarovala tako, da bo med očividci zapisala vsaj nekaj prič, ki bi lahko to potrdile. Toda od zatrjevanja o pričah dogajanja ni ostalo prav ničesar, ko je bilo treba te priče poklicati, da bi potrdile trditev o samopoškodovanju. Policista, ki sta v predlogu za uvedbo postopka o prekršku navedla, da je postopek s pobudnikom in njegovo samopoškodovanje opazovalo več oseb, pa tega dokaza nista zavarovala ter podatkov o teh osebah nista zabeležila, pač ne zbudjata posebne verodostojnosti. Iz zapisnika se je senata za reševanje pritožb izhaja, da senat ni potrdil navedb pritožnika, da je ob uporabi prisilnih sredstev pretrpel poškodbe po glavi. Stališču, da teh navedb pritožnika ni potrdil, senat v zapisniku ne nameni prav nobenega pojasnila, obrazložitve ali navedbe razlogov. Čeprav ob tem ugotovi, da je policist zoper pritožnika uporabil prisilna sredstva. Trditev pobudnika, da je dobil poškodbo v posledici (nezakonitega) ravnanja policistov, zapisnik torej odpravi zelo na kratko. Tej odločilni okoliščini je namenjen en sam stavek, da te navedbe pritožnika pač niso potrdili. Bistveno bolj je na primer obširen tisti del zapisnika, ki se ukvarja s povračilom potnih stroškov članom senata. Soočenje med policistoma in pobudnikom v postopku ni bilo opravljeno. Težko je sprejeti, da bi si razumen človek povzročil poškodbo s tako trajno posledico, kot je odkrušen zob, četudi bi hotel očrniti policijo. V poročilu, ki ga je policija na podlagi 148. člena ZKP poslala Okrožnemu državnemu tožilcu, ni ocenjena, predstavljena ali vsaj zapisana trditev pobudnika, ki je ključna za zadevo, da ga je policist "grobno potisnil v rob policijskega avtomobila" ter mu pri tem preklal ustnico in odkrhnil zob. V poročilu je zgolj navedeno, da naj bi pobudnik nenadoma "tudi z glavo udaril ob policijsko vozilo ter si pri tem poškodoval spodnjo ustnico in odkrušil zob". To besedilo je v poročilu zapisano tako, da je dogajanje prikazano kot samopoškodovanje pobudnika.« Varuh človekovih pravic RS prikazano zadevo zaključi s komentarjem, da je v vseh zadevah, ko policija ne zna prepričljivo in razumno

---

¹⁴ Str. 54 poročila.

¹⁵ Str. 60 poročila.

pojasniti poškodovanja osebe, ki je bila obravnavana v postopku, treba odgovornost za nastalo stanje pripisati policiji. Izgovor o samopoškodovanju v policijskem postopku obravnavane osebe bi sicer utegnil postati prepogost zaključek še v drugih podobnih primerih. Predstavniki Slovenske policije pojasnjujejo, da je bil v Pravidniku o policijskih pooblastilih dodan nov, 75. člen, ki določa, da je potrebno, če zaradi uporabe prisilnih sredstev nastanejo poškodbe, poškodovanemu takoj zagotoviti prvo pomoč ali zdravniško pomoč. Če poškodovani ostane na zdravljenju v zdravstveni ustanovi, policist o tem obvesti njegove najbližje. Spremembe glede zagotavljanja zdravniške pomoči pridržani osebi pa so bile že podrobno opisane na straneh 4 in 5 (razdelek III. k 2. členu Konvencije proti mučenju OZN). Skupaj z ustavnimi pravicami osebe, ki ji je odvzeta prostost, do zagovornika in obveščanja svojcev so tako vzpostavljeni mehanizmi za preprečevanje in ugotavljanje morebitnega slabega ravnanja s pridržanimi osebami. Na podlagi sprejetih priporočil Državnega zbora RS Vladi RS, ki se nanašajo na obravnavo letnega poročila Varuha človekovih pravic, je Generalna policijska uprava vse policijske enote opozorila na dosledno in pravočasno uvedbo disciplinskih postopkov zoper policiste, za katere je ugotovljeno, da so pri opravljanju policijskih nalog prekoračili pooblastila.

114. Slovenija se tudi v referenčnem obdobju še naprej otepa z zaostanki pri sojenju, zaradi katerih je ogrožena človekova pravica do pravnega varstva (sojenja v razumnem roku), tudi v kazenskih postopkih.¹⁶ Kot je bilo že omenjeno zgoraj pri pregledu stanja v zvezi s 1. členom Konvencije proti mučenju, sodna in izvršna oblast v državi z raznimi projekti (Herkules, Lukenda) poskušata skrajševati oziroma odpraviti sodne zaostanke, vendar zaradi kompleksnosti problematike, zlasti vzrokov za zadevne zaostanke uspehov v kratkem ni pričakovati.

Aktualni primer

115. Prav med sklepno pripravo pričujočega poročila 27. februarja 2006 so slovenski elektronski, kasneje pa tudi tiskani mediji poročali o primeru osumljenca kaznivega dejanja umora na grozovit način (mlajša ženska je bila najdena zvezana s prerezanim vratom, prvi indici na truplu so kazali tudi na spolno nasilje), ki je bil prijet na begu v spektakularni policijski akciji. Osumljenec je pravkar prestal dolgotrajno zaporno kazen za podobno kaznivo dejanje in javnost je bila zaradi njegovega domnevnega ponovnega kaznivega dejanja zelo vznemirjena. Zoper osumljenca je bil s strani preiskovalnega sodnika odrejen pripor, že v naslednjih urah pa so ga po poročanju elektronskih medijev morali iz pripora prepeljati v bolnišnico po nujno medicinsko pomoč zaradi telesnih poškodb, ki naj bi jih dobil v priporu s strani drugega pripornika oziroma več njih. Ker gre po poročanju medijev za očiten sum, da država ni v zadostni meri poskrbela za njegovo osebno varnost, je zadeva relevantna v okviru pričujočega poročila, še zlasti glede nadzora nad izvrševanjem pravic, ki naj posamezniku zagotavljajo varstvo pred mučenjem zaradi pasivnosti države – nezadostnosti ali odsotnosti njenih nadzornih mehanizmov.

13. člen

Pritožbe zoper ravnanje policije

116. Pritožbeni postopek je samostojen, od drugih pravnih postopkov neodvisen pravni postopek. Določen je v 28. členu Zakona o policiji. Ta člen je bil noveliran 15. julija 2003. Na podlagi novele je minister za notranje zadeve sprejel tudi nov Pravidnik o reševanju pritožb, ki se je začel izvajati 27. februarja 2004.

117. Zakoniti rok za pritožbo (ta se lahko vloži pisno, ustno ali v elektronski obliki na ministrstvo ali katero koli organizacijsko enoto policije) je 30 dni od postopka ali od trenutka, ko je pritožnik zvedel, da naj bi policist kršil njegove pravice ali svoboščine. Pritožbeni postopek običajno poteka in se konča pred drugimi pravnimi postopki v istih zadevah (kazenski, disciplinski, odškodninski, postopek o prekršku...). Tako kot drugi postopki neposredno ne vplivajo nanj, tudi pritožbeni postopek nima neposrednega vpliva na njih. Se pa v praksi dogaja, da sodišča in tožilstva zahtevajo pritožbeno dokumentacijo in si z njo pomagajo pri reševanju zadev. V pritožbenem postopku se ne ugotavlja odgovornost policista. Temu so namenjeni drugi postopki. S sodelovanjem javnosti v pritožbenem postopku se izvaja demokratični nadzor javnosti nad delom policije.

---

¹⁶ Glej takšno ugotovitev npr. v praktično vsakem rednem letnem poročilu Varuha človekovih pravic RS, nazadnje (poročilo za leto 2004) na str. 9 poročila.

118. V primerjavi s prejšnjim postopkom je z novim pritožbenim postopkom odločanje o pritožbah preneseno na senat zunaj policije, ki ga sestavlja pooblaščenec Ministra za notranje zadeve in dva predstavnika javnosti. Senat odloča z večino glasov. Sprememba pritožbenega postopka odstranjuje dvom v poštenost postopka z nepristranskim obravnavanjem in objektivnim odločanjem. Težišče obravnavanja pritožbe in predvsem odločanja o utemeljenosti je preneseno na organ zunaj policije.

119. K oblikovanju novega pritožbenega postopka so bile povabljeni in so sodelovale organizacije civilne družbe, strokovna javnost, policijski sindikat in nevladne organizacije, kot na primer mednarodna nevladna organizacija Amnesty International Slovenije in Varuh človekovih pravic, ki je pohvalil predlagane rešitve in še pred sprejemom dokončnih rešitev tudi pisno pozitivno ocenil predlagan način reševanja pritožb zoper policiste.

120. Nov pritožbeni postopek je obravnavan tudi v Zaključnem poročilu Inštituta za primerjalno pravo pri Pravni fakulteti v Ljubljani o rezultatih opravljenega raziskovalnega dela v projektu ciljnega raziskovalnega programa (CRP) Konkurenčnost Slovenije 2001 – 2006 – projekt Primerjalna ureditev policijsko-varnostnih sistemov in nadzor nad njimi (Ljubljana 2004). Iz poročila med drugim izhaja, da so zakonske rešitve (ZPol-B), ki se nanašajo na spremenjen postopek reševanja pritožb nad delom policije, v primerjavi s prejšnjo ureditvijo nedvomno boljša podlaga za nepristransko, od policije neodvisno reševanje pritožb, pri katerem sodelujejo tudi predstavniki civilne družbe oziroma javnosti. Postopek reševanja pritožb zoper policiste poteka na dveh ravneh:

- v pomiritvenem postopku pri vodji organizacijske enote,
- na senatu ministrstva.

121. V pomiritvenem postopku pri vodji organizacijske enote mora ta preveriti vsa dejstva v zvezi s pritožbo in pritožnika povabiti na razgovor, na katerem ga seznanijo z ugotovitvami in ukrepi v zvezi s pritožbo. Če se pritožnik strinja z navedbami vodje, se pritožbeni postopek lahko konča s podpisom zapisnika. Na razgovoru s pritožnikom je navzoč tudi policist. V pomiritvenem postopku je pomembna uporaba zakonitosti mediacije.

122. Če se pravilno vabljeni pritožnik vabilu na razgovor ne odzove in pisno ne sporoči policiji, da bo nadaljeval postopek, se njegov molk šteje za odstop od pritožbe, ki se vnese v zapisnik o obravnavi pritožbe.

123. Če se pritožnik ne strinja z ugotovitvami vodje ali če iz pritožbe izhaja sum kaznivega dejanja policista, ki se preganja po uradni dolžnosti, pritožbo rešuje tričlanski senat ministrstva, ki ga sestavljajo pooblaščenec ministra in dva predstavnika javnosti, ki ju imenuje minister za notranje zadeve na predlog organizacij civilne družbe, strokovne javnosti, nevladnih organizacij ali lokalnih skupnosti.

124. V postopku reševanja pritožbe na senatu se pritožbena zadeva najprej dodeli v reševanje ministrovemu pooblaščenecu, ki zadevo temeljito prouči. Če ugotovi, da je bil postopek pri vodji organizacijske enote korektno izveden in so razjasnjena vsa vprašanja in dileme, predlaga vodji Sektorja za pritožbe takojšnjo obravnavo pritožbe na senatu. V tem primeru je poročevalec na seji senata vodja organizacijske enote.

125. Če ministrov pooblaščenec oceni, da je za razjasnitev posameznih dejstev in dokazov treba zbrati še dodatne dokaze oziroma izvesti še dodatne dejavnosti za razjasnitev dejanskega stanja oziroma je treba ponoviti posamezne postopke ali celoten postopek preverjanja pritožbe, predlaga vodji pristojne notranje organizacijske enote ministrstva, da ta določi poročevalca iz ministrstva ali iz policije, ki preveri pritožbo in pripravi poročilo za obravnavo na senatu. Če iz vsebine pritožbe izhaja sum storitve kaznivega dejanja policista, ki se preganja po uradni dolžnosti, se v vsakem primeru določi poročevalec, ki je praviloma iz ministrstva.

126. Na sejo senata sta s pisnim vabilom povabljeni tudi pritožnik in policist, zoper katerega je bila vložena pritožba. V vabilu sta opozorjena, da bo senat odločal o pritožbi tudi, če se seje senata ne udeležita, in da stroške udeležbe na seji senata krijeta sama. Na seji senata lahko predstavita svoja dejstva o vsebini pritožbe. Na sejo senata so lahko vabljeni tudi strokovnjaki za posamezna področja, kadar je to potrebno zaradi pojasnitve posameznih strokovnih vprašanj. Povabljeni so lahko tudi priče dogodka in druge osebe, ki bi lahko o pritožbeni zadevi povedale

pomembna dejstva za odločitev o utemeljenosti pritožbe. Senat o utemeljenosti pritožbe odloča z glasovanjem. Odločitev sprejme soglasno ali z večino glasov.

127. Vodja senata v skladu z odločitvijo na senatu pripravi in podpiše pisni odgovor pritožniku, v katerem je odločitev senata vsebinsko obrazložena. Na koncu odgovora je pritožnik opozorjen, da je pritožbeni postopek končan, pritožnik pa ima na razpolago še vsa pravna in druga sredstva za varstvo svojih pravic in svoboščin.

Pritožbe zoper policijsko uporabo prisilnih sredstev v praksi in statistika

128. Policijske statistike beležijo enak obseg števila pritožb zaradi uporabe prisilnih sredstev in zmanjšanje poškodb državljanov pri uporabi prisilnih sredstev (glej tudi razdelek *K 10. členu Konvencije proti mučenju OZN*, zgoraj). Gibanje števila pritožbenih razlogov državljanov je razvidno iz naslednje tabele:

Tabela 1: Pregled pritožbenih razlogov zaradi uporabe prisilnih sredstev (2003 –2005)

	2003				2004				2005*			
	SKUPAJ	NEUTEMELJENI	UTEMELJENI	% UTEMELJENIH	SKUPAJ	NEUTEMELJENI	UTEMELJENI	% UTEMELJENIH	SKUPAJ	NEUTEMELJENI	UTEMELJENI	% UTEMELJENIH
FIZIČNA SILA	69	61	8	11,6	55	51	4	7,3	70	62**	8	11,4
SREDSTVA ZA VEZANJE IN VKLEPANJE	46	45	1	2,2	41	40	1	2,4	46	41***	5	10,9
PLINSKI RAZPRŠILEC	5	4	1	20	5	4	1	20,0	3	2	1	33,3
DRUGO	4	3	1	25,0	33	29	4	12,1	7	7	0	-
SKUPAJ	124	113	11	8,9	134	124	10	7,5	126	112	14	11,1

* Za leto 2005 so prikazani statistični podatki o pritožbah po osebah, in ne po pritožbenih razlogih kot v letih 2003 in 2004.

**V štirih primerih ni ocene zaradi predčasno končanega postopka po 9. in 12. členu Pravilnika o reševanju pritožb.

***V dveh primerih ni ocene zaradi predčasno končanega postopka po 9. in 12. členu Pravilnika o reševanju pritožb.

Tabela 2: Pregled pritožbenih razlogov zaradi uporabe prisilnih sredstev in pridržanj (2003 –2005)

	2003				2004				2005*			
	SKUPAJ	NEUTEMELJENE	UTEMELJENE	% UTEMELJENIH	SKUPAJ	NEUTEMELJENE	UTEMELJENE	% UTEMELJENIH	SKUPAJ	NEUTEMELJENE	UTEMELJENE	% UTEMELJENIH
PRISILNA SREDSTVA*	124	113	11	8,9	134	124	10	7,5	126	112	14	11,1
PRIDRŽANJA	36	32	2	5,75	33	24	2	7,7	26	23	3	11,5

* Za leto 2005 so prikazani statistični podatki o pritožbah po osebah, in ne po pritožbenih razlogih kot v letih 2003 in 2004.

V letu 2003 je bilo število pritožbenih razlogov zaradi uporabe prisilnih sredstev 124, v letu 2004 jih je bilo 134, v letu 2005 pa jih je bilo 126 oziroma v primerjavi z letom 2004 za 6,0 odstotkov manj.

129. Iz policije še poročajo, da so pripravili tudi nov Pravilnik o policijskih pooblastilih, ki je po njihovih navedbah usmerjen k še večji zaščiti človekovih pravic in svoboščin, ter Katalog standardov policijskih postopkov, ki določa strokovne in pravne standarde, ki jih morajo pri svojem delu upoštevati policisti. Za strokovnejše delo policistov so pripravili tudi več strokovnih priročnikov za uporabo prisilnih sredstev.

Pritožbe uporabnikov psihiatrije

130. Na Ministrstvu za zdravje RS navajajo, da so v obdobju zadnjih dveh let prejeli manj kot 10 dopisov posameznikov, katerih pravice so bile domnevno kršene. Uslužbenec ministrstva vse individualne primere preuči tako, da najprej pozove domnevne kršitelje, da se opredelijo do obtožb. Po navedbah ministrstva uslužbenec ministrstva za vsak individualni primer išče rešitev oziroma kompromis.

131. Na Ministrstvu za zdravje opozarjajo, da reševanje pritožb ni urejeno sistematično. Ministrstvo tudi nima pregleda nad dejanskim stanjem pritožb in njihovim reševanjem v posameznih zdravstvenih zavodih.

132. V Sloveniji deluje šest psihiatričnih bolnišnic oziroma oddelkov. Vse imajo sprejete pravilnike o pravicah in dolžnostih pacientov, v katerih je opredeljena tudi pritožbena pot, ki se razlikuje zgolj glede na velikost in posledično organiziranost posameznih služb ali oddelkov klinike in psihiatričnih bolnišnic. Postopek s pritožbami bolnikov je opredeljen tako, da se praviloma razreši na kraju nastanka domnevne kršitve osnovnih človekovih ali drugih pravic pacientov. Izjemoma pacienti uporabijo tudi druge poti varstva svojih pravic in se uradno pritožijo tudi na Ministrstvo za zdravje, Varuhu človekovih pravic ali na sodišče.

133. Primer ureditve pritožbe 1: Pravilnik o pravicah in dolžnostih pacientov v Psihiatrični kliniki Ljubljana:

»Vsak posameznik, ki meni, da so mu bile kršene kakršnekoli pravice v zvezi z njegovim zdravljenjem, ima možnost pritožbe, ki je lahko v neformalni in formalni obliki.

Pritožba v formalni (pisni) obliki se praviloma naslovi na predstojnika organizacijske enote. Predstojnik je dolžan na pritožbo odgovoriti v roku 7 dni od prejema.

Če se vsebina pritožbe nanaša na področje zdravstvene nege, jo posameznik lahko naslovi tudi na direktorja zdravstvene nege, ki je dolžan odgovoriti v roku 7 dni. V kolikor posameznik z odločitvijo predstojnika organizacijske enote oziroma direktorja zdravstvene nege ni zadovoljen, lahko vloži pisno pritožbo na direktorja Psihiatrične klinike, ki je dolžan o zadevi odločiti v roku 7 dni od prejema.

Če se pritožba nanaša na način zdravljenja ali uporabljeno metodo zdravljenja, se mora le-to odstopiti v reševanje Strokovnemu kolegiju organizacijske enote, ki mora o pritožbi odločiti v roku 8 dni. Odločitev mora biti obrazložena.«

134. Primer ureditve pritožbe 2: Pravilnik o bolnikovih pravicah Psihiatrične bolnišnice Ormož:

»Pritožbe se lahko podajo v neformalni (ustni) obliki na lečečega zdravnika, ki mora o zadevi odločiti v roku 48 ur. V kolikor v roku 48 ur posameznik odgovora ne dobi oziroma z odgovorom ni zadovoljen, se lahko pritoži vodji oddelka oziroma bolnišnice ali za pritožbe pooblaščenem posamezniku oz. komisiji, ki ga/jo imenuje vodstvo bolnišnice.

Pritožbo v formalni pisni obliki se naslovi na vodjo organizacijske enote Psihiatrične bolnišnice Ormož. Če se vsebina pritožbe nanaša na področje zdravstvene nege, jo posameznik lahko naslovi tudi na odgovorno sestro posamezne organizacijske enote. V obeh primerih mora biti na pritožbo odgovorjeno v roku 7 dni. V kolikor posameznik z odločitvijo ni zadovoljen, lahko vloži pisno pritožbo na strokovnega direktorja Psihiatrične bolnišnice Ormož oziroma glavno sestro bolnišnice, ki sta dolžna o zadevi odločiti v roku 8 dni.«

Kadar posameznik meni, da način zdravljenja ali uporabljene metode zdravljenja niso bile pravilne, lahko poda pritožbo v pisni obliki na Strokovni svet Psihiatrične bolnišnice Ormož.

Kadar posameznik meni, da so bile kršene njegove človekove pravice, način zdravljenja ni bil ustrezen ali je šlo za neprimeren odnos zaposlenih, lahko naslovi pritožbo tudi na direktorico bolnišnice, ki o pritožbi odloči v roku 8 dni. Odločitve morajo biti obrazložene.«

Pritožbe uporabnikov psihiatrije v praksi

135. Pri poročanju o konkretnih primerih je Ministrstvo za zdravje izpostavilo Psihiatrično kliniko Ljubljana, ker je edina tovrstna klinika v Sloveniji in največja psihiatrična bolnišnica.

136. V Psihiatrični kliniki Ljubljana izvajajo med bolniki tudi ankete in iz Zapisnika sestanka Strokovnega kolegija Kliničnega oddelka za klinično psihiatrijo z dne 24. februarja 2005 med drugim lahko preberemo, da so rezultati izvedene ankete, v kateri je sodelovalo 60 od približno 400 bolnikov, pokazali, da je polovica bolnikov zadovoljna v vseh pogledih z oskrbo, polovica pa je menila, da ima premalo informacij o zdravlilih; 10 jih je menilo, da je prehrana preobilna, in 10, da potrebujejo več pogovorov z zdravstvenim osebjem. V dveh primerih sta se bolnika pritožila zaradi nespoštljivega odnosa zdravstvenih tehnikov.

137. Na podlagi navedenega je bil sprejet sklep, da je zdravstveno osebje treba v največji meri razbremeniti administrativnega dela, da bo imelo več možnosti za komunikacijo z bolniki. Vsako pritožbo (tudi neformalno) je treba nemudoma obravnavati.

138. Psihiatrična klinika Ljubljana je za potrebe poročila poslala »tipičen primer« pritožbe bolnika iz leta 2005, ki se je nanašala na opravljanje dela oddelčne medicinske sestre.

Bolnik je tožil, da mu je medicinska sestra pri deljenju hrane dala manjši obrok kot ostalim. Drugič je z bolnikom razpravljala oziroma zahtevala od bolnika, da za odhod domov uporablja besedo "odpust". Izraz je sicer v običajni rabi, vendar je disput bolnika razjezil, kar je medicinska sestra komentirala, češ, da mora paciente provocirati, ker jih potem, ko pridejo iz klinike, čaka vse prej kot ujčkanje.

Iz zapisnika strokovnega kolegija Kliničnega oddelka za klinično psihiatrijo z dne 2. avgusta 2005 je razvidno, da je bila pritožba ocenjena kot utemeljena in sestri je bil izrečen pisni opomin.

139. Sicer pa so v obdobju med 2001 - 2005 imele znake kazenske ovadbe tri pritožbe (iz Ministrstva za zdravje RS niso posredovali podatka, ki bi se nanašal samo na referenčno obdobje, zato navajamo podatek, ki zajema širši interval). V dveh primerih je ovadbo podala Psihiatrična klinika, zaposlena pa sta sama odpovedala pogodbo o zaposlitvi. V enem primeru je postopek sprožil pacientov sin, vendar je kasneje od pritožbe odstopil. Poleg navedenega so bili vodeni še trije disciplinski postopki zaradi kršenja pacientovih pravic. V vseh primerih je delovno razmerje prenehalo.

140. Psihiatrične bolnišnice in klinika ne vodijo evidenc, iz katerih bi bilo razvidno, koliko postopkov je bilo takšnih, da ni bilo drugih dokazov kot nasprotujoče si trditve varovanja oziroma pacienta na eni strani in uslužbenca na drugi. Njihovi odgovori pa segajo od: tovrstnih pritožb je zelo malo, do dva primera letno (Oddelek za psihiatrijo Splošne bolnišnice Maribor), do: zaradi osebne in zaupne narave odnosa bolnik - zdravstveno osebje, je takšnih bila večina pritožb (Psihiatrična bolnišnica Ormož).

141. Razen Psihiatrične klinike Ljubljana, ki je navedla za obdobje zadnjih štirih let tri pritožbe, ki so imele znake kaznivega dejanja (glej zgoraj), so vse druge bolnišnice odgovorile, da tovrstnih pritožb ni bilo. Psihiatrične bolnišnice nadzirajo delo uslužbencev tudi, kadar ni posebnih pritožb. Nadzor se izvaja skladno z velikostjo institucije. Psihiatrična klinika Ljubljana ima poseben Pravilnik o nadzoru nad dejavnostjo organizacijskih enot, na podlagi katerega je ustanovljena Stalna komisija za zagotavljanje kakovosti in interni strokovni nadzor. Druge bolnišnice pa izvajajo nadzor dela uslužbencev z rednimi sestanki in izrednimi nadzori. Na Oddelku za psihiatrijo Splošne bolnišnice Maribor na primer nadzor dela uslužbencev, kadar ni posebnih pritožb, poteka preko rednih obiskov, ki jih predstojnica izvaja na vsaki enoti tedensko v obliki glavnih vizit, v obliki nenapovedanih obiskov na enotah ter v obliki "odprtih vrat", kar pomeni, da je možnost za pogovor s pacienti tudi, ko ni posebnih pritožb. Podobno nadzira delo uslužbencev tudi glavna medicinska sestra oddelka, ki sistematično nadzira delo zdravstvenega osebja v skladu s protokoli. V nobeni instituciji v referenčnem obdobju niso imeli primera množičnega upora pacientov.

III. PRILOGA

1. Poročilo Ministrstva za pravosodje glede izvrševanja kazenskih sankcij - Hišni red Zavoda za prestajanje kazni zapora Dob pri Mirni
Letno poročilo Varuha človekovih pravic za leti 2004 in 2005 je dosegljivo na spletni strani:
<http://www.varuh-s.si/index.php>.